

Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
JEANA RICHARDA DE LA TOUR
přednesené dne 20. dubna 2023¹

Věc C-621/21

WS

proti

**Intervjuirašt organ na Daržavna agencija za bežancite pri Ministerskia savet
za účasti**

**Predstaviteľstvo na Varchovnia komisar na Organizacijata na obedinenite naciji za bežancite
v Bulgaria**

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Administrativen sad Sofia-grad (správní soud města Sofie, Bulharsko)]

„Řízení o předběžné otázce – Prostor svobody, bezpečnosti a práva – Směrnice 2011/95/EU – Normy týkající se přiznání mezinárodní ochrany a obsahu této ochrany – Státní příslušnice třetí země vystavená hrozbě, že se v případě návratu do země původu stane obětí zločinu ze cti, nuceného sňatku nebo domácího násilí ze strany nestátních původců – Podmínky pro přiznání postavení uprchlíka – Článek 9 odst. 3 – Prokázání příčinné souvislosti mezi důvodem pronásledování a neexistencí ochrany v zemi původu – Článek 10 odst. 1 písm. d) – Prokázání příslušnosti k ‚určité společenské vrstvě [sociální skupině]‘ z důvodu genderu žadatele – Podmínky pro udělení doplňkové ochrany – Pojem ‚vážná újma‘ – Úmluva o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí (Istanbulská úmluva)“

I. Úvod

1. Problematika násilí páchaného na ženách v rámci rodiny je v současné společnosti velmi palčivým problémem, jelikož úřady dlouhou dobu podceňovaly závažnost a důsledky takového jednání. Vraždy žen v rodině, pro něž se vžilo označení „femicida“, jsou veřejně odsuzovány. Orgány veřejné moci jsou si vědomy nutnosti zajistit lepší ochranu žen, které jsou oběťmi násilí v jejich rodinách, a přísněji postihovat pachatele takového násilí. Mají na tuto ochranu, která musí být poskytována v rámci státu, nárok i ženy, které uprchly ze své země původu a nemohou se do ní vrátit nebo se do ní nechtějí vrátit z důvodu obav z násilí, které jim hrozí ze strany jejich rodinných příslušníků? Konkrétně lze ženám v takové situaci přiznat postavení uprchlíka ve smyslu čl. 2 písm. e) směrnice 2011/95/EU²? Pokud jim toto postavení přiznat nelze, za jakých

¹ – Původní jazyk: francouzština.

² – Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 13. prosince 2011 o normách, které musí splňovat státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, aby mohli požívat mezinárodní ochrany, o jednotném statusu pro uprchlíky nebo osoby, které mají nárok na doplňkovou ochranu, a o obsahu poskytnuté ochrany (Úř. věst. 2011, L 337, s. 9).

podmínek může genderově podmíněné násilí směřující vůči státní příslušnici třetí země ze strany jejich blízkých rodinných příslušníků zakládat důvod pro přiznání statusu doplňkové ochrany ve smyslu čl. 2 písm. g) této směrnice?

2. V projednávané věci má Administrativen sad Sofia-grad (správní soud města Sofie, Bulharsko) pochybnosti o tom, zda lze turecké státní příslušnici kurdského původu poskytnout mezinárodní ochranu, a případně jaký druh ochrany by jí měl být poskytnut, a to na jedné straně s ohledem na povahu násilných činů, které jí hrozí v případě návratu do země původu. Tyto činy mohou spočívat v násilí ze strany rodinných příslušníků, zločinu ze cti či v nuceném sňatku. Na druhé straně je třeba přihlídnout i k okolnostem, za kterých jsou tyto činy páčány, tedy že jejich pachateli jsou nestátní původci³.

3. Tato otázka odráží obavy – jež lze ostatně zaznamenat i ve vyjádřeních předložených v projednávané věci – jednak těch, podle kterých nelze postavení uprchlíka přiznat všem ženám, které se staly oběťmi domácího násilí, jelikož tento problém se vyskytuje ve všech státech, a jednak těch, podle kterých je naopak škoda, že doplňková ochrana je pouze ochranou poskytovanou těmto ženám „standardně“, což vede k neuznání důvodů pronásledování na základě genderu, včetně důvodů založených na sexuální orientaci a genderové identitě.

4. Generální advokát Szpunar ve svém stanovisku ve věci *État belge* (Právo pobytu v případě domácího násilí)⁴ zdůraznil, že je naprosto nezbytné nepodceňovat právní, politický a společenský význam uznání závažnosti problému domácího násilí a nedávného vývoje unijní právní úpravy v oblasti ochrany obětí⁵. Prakticky ve stejné době generální advokát Hogan ve svém stanovisku k posudku 1/19 (Istanbulská úmluva)⁶ uvedl, že „[u]nijní právo ve své současné podobě obecně nestanoví [...] povinnost zohlednit násilí na ženách jako jednu z forem pronásledování, která by mohla vést k přiznání postavení uprchlíka“⁷.

5. V projednávané věci vyvstává tato otázka z jiného úhlu, jelikož se týká situace jednotlivce.

6. Soudní dvůr bude muset zaprvé určit podmínky, za nichž může být státní příslušnice třetí země, které hrozí, že se v případě návratu do země původu stane obětí zločinu ze cti, nebo že bude vystavena hrozbě nuceného sňatku či domácího násilí, považována za osobu, která má oprávněné obavy z pronásledování z důvodu své příslušnosti k „určité společenské vrstvě [sociální skupině]“ a lze jít tak přiznat postavení uprchlíka [čl. 10 odst. 1 písm. d) směrnice 2011/95].

7. Zadruhé Soudní dvůr bude muset upřesnit podmínky, za nichž musí příslušný vnitrostátní orgán v případě, že se násilí dopustil nestátní původce, prokázat příčinnou souvislost mezi důvodem pronásledování, tedy příslušností k určité sociální skupině, a neexistencí ochrany v zemi původu (čl. 9 odst. 3 této směrnice).

³ – S ohledem na skutkové okolnosti věci v původním řízení je toto stanovisko omezeno na problematiku domácího násilí na ženách. Je však třeba připomenout, jak rozhodl Evropský soud pro lidská práva ve svém přelomovém rozsudku ze dne 9. června 2009, *Opuz v. Turecko* (EC:ECHR:2009:0609JUD003340102, bod 132), že domácí násilí „se netýká výhradně žen. Domácímu násilí mohou být vystaveni také muži a děti, které jsou často jeho přímými, nebo nepřímými oběťmi“.

⁴ – Věc C-930/19, EU:C:2021:225.

⁵ – Bod 94 a násl. tohoto stanoviska.

⁶ – EU:C:2021:198. Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí (dále jen „Istanbulská úmluva“), přijatá 7. dubna 2011 Výborem ministrů Rady Evropy, vstoupila v platnost 1. srpna 2014 (*Řada smluv Rady Evropy*, č. 210). Tuto úmluvu podepsaly a ratifikovaly všechny členské státy Evropské unie s výjimkou Bulharské republiky, České republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarska a Slovenské republiky, které ji neratifikovaly. Turecká republika tuto úmluvu ratifikovala 14. března 2012, přičemž aktem ze dne 22. března 2021 oznámila odstoupení od této úmluvy, které nabylo účinnosti dne 1. července 2021.

⁷ – Bod 161 tohoto stanoviska.

8. Konečně zatřetí bude muset Soudní dvůr posoudit, za jakých podmínek lze takové osobě přiznat status doplňkové ochrany. V této souvislosti Soudnímu dvoru přísluší určit podmínky, za kterých lze výše popsaná násilná jednání kvalifikovat jako „vážnou újmu“ ve smyslu článku 15 uvedené směrnice, a to buď z důvodu, že vážně ohrožují život této osoby, nebo že představují nelidské či ponižující zacházení.

II. Právní rámec

A. Mezinárodní právo

1. Ženevská úmluva

9. Článek 1 odst. A odst. 2 první pododstavec Úmluvy o právním postavení uprchlíků, podepsané v Ženevě dne 28. července 1951⁸, stanoví, že pojem „uprchlík“ se vztahuje na kteroukoliv osobu „[jež] se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám [sociálním skupinám] nebo i zastávání určitých politických názorů, je neschopna přijmout, nebo vzhledem ke shora uvedeným obavám, odmítá ochranu své vlasti.“

2. Úmluva proti diskriminaci žen

10. Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (dále jen „Úmluva proti diskriminaci žen“)⁹, jejíž smluvní stranou Unie není, stanoví v článku 1:

„[V]ýraz ‚diskriminace žen‘ [bude] označovat jakékoli činění rozdílu, vyloučení nebo omezení provedené na základě pohlaví, jehož důsledkem nebo cílem je narušit nebo zrušit uznání, požívání nebo uplatnění ze strany žen, bez ohledu na jejich rodinný stav, na základě rovnoprávnosti mužů a žen, lidských práv a základních svobod v politické, hospodářské, sociální, kulturní, občanské nebo jiné oblasti.“

11. Článek 5 písm. a) této úmluvy stanoví:

„Státy, smluvní strany, přijmou veškerá příslušná opatření:

- a) ke změně společenských a kulturních zvyklostí pokud jde o chování mužů a žen s cílem dosáhnout odstranění předsudků a zvyků a všech jiných praktik založených na myšlence podřazenosti nebo nadřazenosti některého z pohlaví nebo na stereotypních úlohách mužů a žen[.]“

⁸ – Úmluva, která vstoupila v platnost 22. dubna 1954 [*Recueil des traités des Nations unies*, sv. 189, s. 150, č. 2545 (1954)], ve znění Protokolu týkajícího se právního postavení uprchlíků, který byl přijat v New Yorku 31. ledna 1967 a vstoupil v platnost 4. října 1967 (dále jen „Protokol z roku 1967“).

⁹ – Úmluva přijatá Valným shromážděním OSN 18. prosince 1979, která vstoupila v platnost 3. září 1981 [*Recueil des traités des Nations unies*, sv. 1249, s. 13, č. 20378 (1981)].

12. Úmluva byla doplněna obecným doporučením Výboru pro odstranění diskriminace žen č. 19¹⁰, nadepsaným „Násilí na ženách“, které v odstavci 6 stanoví:

„Článek 1 [Úmluvy proti diskriminaci žen] obsahuje definici pojmu ‚diskriminace žen‘. Tato definice zahrnuje genderově podmíněné násilí, kterým se rozumí násilí páchané na ženě z důvodu, že je ženou, nebo násilí, které se týká převážně žen. Zahrnuje činy, které způsobují fyzickou, psychickou nebo sexuální trýzeň nebo utrpení, hrozbu takových činů, nátlak nebo jiné zbavení svobody [...]“

13. Toto doporučení bylo v roce 2017 aktualizováno obecným doporučením č. 35 o genderově podmíněném násilí na ženách¹¹, v jehož bodech 10 a 16 se uvádí:

„10. Výbor [pro odstranění diskriminace žen] považuje genderově podmíněné násilí na ženách za jeden ze základních sociálních, politických a ekonomických prostředků, jimiž je udržováno podřízené postavení žen vůči mužům a jejich stereotypní role [...]“

[...]

16. Genderově podmíněné násilí na ženách může za určitých okolností představovat mučení nebo kruté, nelidské či ponižující zacházení, zejména v případě znásilnění, domácího násilí nebo jiných poškozujících jednání [...]“

14. Krom toho byla Úmluva proti diskriminaci žen doplněna Deklarací o odstranění násilí páchaného na ženách¹², v jejímž článku 2 se uvádí:

„Násilím na ženách se rozumí zejména následující formy násilí:

- a) fyzické, sexuální a psychické násilí v rodině, včetně bití, sexuálního zneužívání dětí ženského pohlaví v domácnosti, násilí souvisejícího s věnem, znásilnění v manželství, mrzačení pohlavních orgánů a dalších tradičních praktik poškozujících ženy, násilí mimo manželství a násilí souvisejícího s vykořisťováním;
- b) fyzické, sexuální a psychické násilí v rámci společnosti, včetně znásilnění, sexuálního zneužívání, sexuálního obtěžování a šikany na pracovišti, ve vzdělávacích institucích a jinde, kuplířství a nucené prostituce;
- c) fyzické, sexuální a psychické násilí páchané nebo schvalované státem, ať už k němu dochází kdekoli.“

3. *Istanbulská úmluva*

15. V desátém až dvanáctém pododstavci preambule Istanbulské úmluvy se uvádí:

„uvědomující si, že násilí na ženách je projevem historicky nerovných mocenských vztahů mezi ženami a muži, které vedly k dominanci mužů nad ženami a k diskriminaci žen ze strany mužů a bránily ženám v plném rozvoji;

¹⁰ – Doporučení přijaté na jedenáctém zasedání (1992).

¹¹ – Doporučení přijaté 26. července 2017.

¹² – Deklarace přijatá rezolucí Valného shromáždění OSN 48/104 ze dne 20. prosince 1993.

uvědomující si, že násilí na ženách je ze své strukturální povahy násilím založeným na pohlaví [genderu] a že násilí na ženách je jedním z klíčových společenských mechanismů, jimiž jsou ženy udržovány v podřízeném postavení vůči mužům;

uvědomující si s velkým znepokojením, že ženy a dívky jsou často vystavovány závažným formám násilí, jako je domácí násilí, sexuální obtěžování, znásilnění, nucené sňatky, zločiny páchané ve jménu ‚ctí‘ a mrzačení pohlavních orgánů, jež představují závažná porušení lidských práv žen a dívek a zásadní překážku k dosažení rovnosti mezi ženami a muži[.]“

16. Podle znění článku 1, který je obsažen v hlavě I, nadepsané „Účel, definice, rovnost a nediskriminace, obecné povinnosti“, je cílem Istanbulské úmluvy zejména chránit ženy proti všem formám násilí, včetně domácího násilí a předcházet tomuto násilí, stíhat je a odstraňovat, přispívat k odstranění všech forem diskriminace žen a vytvořit komplexní rámec, politiky a opatření na ochranu a pomoc.

17. Podle svého čl. 2 odst. 1 se Istanbulská úmluva „vztahuje na všechny formy násilí na ženách, včetně domácího násilí, které ve vyšší míře postihuje ženy“.

18. Článek 3 této úmluvy stanoví:

„Pro účely této [ú]mluvy:

a ‚násilím na ženách‘ se rozumí porušení lidských práv a forma diskriminace žen, přičemž tento pojem se vztahuje na veškeré násilné činy založené na pohlaví [genderu], které vedou nebo mohou vést k fyzické, sexuální, psychické nebo ekonomické újmě nebo utrpení žen, včetně hrozeb takovým činem, nátlaku či svévolného zbavení svobody, ať na veřejnosti nebo v soukromí;

b ‚domácím násilím‘ se rozumí veškeré činy fyzického, sexuálního, psychického nebo ekonomického násilí, k nimž dojde v rámci rodiny či domácnosti nebo mezi bývalými či současnými manželi a partnery, bez ohledu na to, zda pachatel sdílí nebo sdílel s obětí společnou domácnost;

c pojmem ‚gender‘ se rozumí sociálně ustanovené role, chování, jednání a vlastnosti, které příslušná společnost pokládá za odpovídající pro ženy a muže;

d ‚genderově podmíněným násilím na ženách‘ se rozumí násilí zaměřené proti ženě proto, že je ženou, nebo které postihuje především ženy;

[...]

f ‚ženami‘ se rozumí i dívky mladší 18 let.“

19. Článek 60 uvedené úmluvy, nadepsaný „Žádosti o azyl z důvodů genderu“, zní:

„1. Smluvní strany přijmou nezbytná legislativní nebo jiná opatření, která zajistí, aby genderově podmíněné násilí na ženách mohlo být uznáno jako forma pronásledování ve smyslu článku 1 [odst.] A [bod 2] [Ženevské úmluvy] a jako forma závažné újmy, která zakládá potřebu doplňkové/dodatečné ochrany.

2. Smluvní strany zajistí, aby každý z důvodů pronásledování uvedených v [ú]mluvě byl vykládán genderově citlivě, a pokud bude zjištěno, že obavy z pronásledování jsou spojeny s některým nebo některými z těchto důvodů, bylo žadateli přiznáno právní postavení uprchlíka v souladu s příslušnými platnými právními nástroji.

3. Smluvní strany přijmou legislativní nebo jiná opatření nezbytná k zavedení genderově citlivých postupů přijímání žadatelů o azyl a podpůrných služeb pro tyto žadatele, jakož i pokynů vycházejících z genderového hlediska a azylového řízení zohledňujícího genderové hledisko, včetně postupů pro přiznávání právního postavení uprchlíka a rozhodování o žádosti o mezinárodní ochranu.“

B. Unijní právo

20. Podle čl. 78 odst. 1 SFEU a článku 18 Listiny základních práv Evropské unie (dále jen „Listina“) je společný evropský azylový systém, jehož součástí je směrnice 2011/95, založen na úplném a komplexním uplatňování Ženevské úmluvy.

21. V bodech 17 a 30 odůvodnění této směrnice se uvádí:

„(17) S ohledem na zacházení s osobami spadajícími do oblasti působnosti této směrnice jsou členské státy vázány závazky vyplývajícími z aktů mezinárodního práva, jichž jsou smluvními stranami, mezi něž patří zejména dohody zakazující diskriminaci.

[...]

(30) Je rovněž nezbytné zavést společný přístup k pronásledování z důvodu ‚příslušnosti k určitým společenským vrstvám [sociálním skupinám]‘. Pro účely vymezení určité společenské vrstvy [sociální skupiny] je třeba náležitě zvážit skutečnosti plynoucí z pohlaví [genderu] žadatele, včetně jeho genderové identity a sexuální orientace, které se mohou týkat určitých právních tradic a zvyklostí, v jejichž důsledku dochází například k mrzačení pohlavních orgánů, nuceným sterilizacím či nuceným potratům, pokud mají souvislost s žadatelovou odůvodněnou obavou z pronásledování.“

22. Článek 2 písm. d) a f) směrnice stanoví:

„Pro účely této směrnice se rozumí

[...]

d) ‚uprchlíkem‘ státní příslušník třetí země, který se v důsledku oprávněných obav před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám [sociálním skupinám] nebo i zastávání určitých politických názorů nachází mimo zemi své státní příslušnosti a je neschopen přijmout, nebo vzhledem ke shora uvedeným obavám odmítá ochranu dotyčné země [...] a na kterou se nevztahuje článek 12;

[...]

f) ‚osobou, která má nárok na doplňkovou ochranu‘ státní příslušník třetí země [...], kter[ý] nespĺňuje podmínky pro uznání za uprchlíka, ale u kter[ého] existují závažné důvody se domnívat, že pokud by se [vrátil] do země svého původu [...], [byl] by vystaven reálné hrozbě, že utrpí vážnou újmu uvedenou v článku 15, a na kter[ého] se nevztahuje čl. 17 odst. 1 a 2, přičemž tato osoba nemůže nebo vzhledem ke shora uvedené hrozbě nechce přijmout ochranu dotyčné země.[.]“

23. Článek 6, nadepsaný ‚Původci pronásledování nebo vážné újmy‘, který je obsažen v kapitole II směrnice 2011/95, týkající se ‚[p]osuzování žádostí o mezinárodní ochranu‘, stanoví:

‚Mezi původce pronásledování nebo vážné újmy patří

- a) stát;
- b) strany nebo organizace ovládající stát nebo podstatnou část území státu;
- c) nestátní původci, lze-li prokázat, že původci uvedení v písmenech a) a b), včetně mezinárodních organizací, nejsou schopni nebo ochotni poskytnout ochranu před pronásledováním nebo vážnou újmu, jak je vymezena v článku 7.“

24. Článek 7 směrnice, nadepsaný ‚Poskytovatelé ochrany‘, zní:

‚1. Ochranu před pronásledováním nebo vážnou újmu mohou poskytovat pouze

- a) stát nebo
- b) strany nebo organizace, včetně mezinárodních organizací, ovládající stát nebo podstatnou část území státu,

pokud jsou ochotny a schopny zajistit ochranu v souladu s odstavcem 2.

2. Ochrana před pronásledováním nebo vážnou újmu musí být účinná a nesmí být pouze dočasná. Má se zpravidla za to, že taková ochrana je poskytována, jestliže subjekty uvedené v odst. 1 písm. a) a b) učiní přiměřené kroky k zabránění pronásledování nebo způsobení vážné újmy, mimo jiné zavedením účinného právního systému pro odhalování, stíhání a trestání jednání představujících pronásledování nebo způsobení vážné újmy, a žadatel má k této ochraně přístup.

[...]“

25. Kapitola III směrnice, nadepsaná ‚Podmínky pro získání postavení uprchlíka‘, obsahuje článek 9, který stanoví:

‚1. Aby bylo jednání považováno za pronásledování ve smyslu čl. 1 odst. A Ženevské úmluvy, musí být

a) svou povahou nebo opakováním dostatečně závažné, aby představovalo vážné porušení základních lidských práv, zejména práv, od nichž se podle čl. 15 odst. 2 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod^[13] nelze odchýlit, nebo

b) souběhem různých opatření, včetně porušování lidských práv, který je dostatečně závažný k tomu, aby postihl jednotlivce způsobem podobným uvedenému v písmenu a).

2. Za pronásledování ve smyslu odstavce 1 mohou být mimo jiné považována tato jednání:

a) použití fyzického nebo psychického násilí, včetně sexuálního násilí;

[...]

f) jednání namířená proti osobám určitého pohlaví [genderu] [...]

3. V souladu s čl. 2 písm. d) musí existovat souvislost mezi důvody uvedenými v článku 10 a pronásledováním ve smyslu odstavce 1 tohoto článku nebo neexistencí ochrany před takovým jednáním.“

26. Článek 10 směrnice 2011/95, nadepsaný „Důvody pronásledování“, zní:

„1. Při posuzování důvodů pronásledování přihlíží členský stát k těmto hlediskům:

[...]

d) skupina tvoří určitou společenskou vrstvu [sociální skupinu], zejména jestliže

- příslušníci této skupiny sdílejí vrozený charakteristický rys nebo společnou minulost, kterou nelze změnit, nebo sdílejí charakteristiku nebo přesvědčení, které jsou natolik zásadní pro totožnost nebo svědomí, že daná osoba nemá být nucena, aby se jí zřekla, a dále
- tato skupina má v dotyčné zemi odlišnou totožnost, protože ji okolní společnost vnímá jako odlišnou.

V závislosti na okolnostech existujících v zemi původu může určitá společenská vrstva [sociální skupina] představovat skupinu založenou na společném charakteristickém rysu sexuální orientace. Sexuální orientaci nelze chápat tak, že by zahrnovala akty považované podle vnitrostátních právních předpisů členských států za trestné. Pro účely určení příslušnosti k určité společenské vrstvě [sociální skupině] nebo vymezení rysu takové skupiny musí být náležitě uvážena hlediska spojená s pohlavím [genderem], včetně genderové identity;

[...]

2. Při posuzování otázky, zda má žadatel odůvodněnou obavu z pronásledování, není důležité, zda žadatel skutečně má rasové, náboženské, národnostní, sociální nebo politické charakteristické rysy, které vedou k pronásledování, jestliže původce pronásledování tyto rysy žadateli připisuje.“

¹³ – Podepsaná 4. listopadu 1950 v Římě, dále jen „EÚLP“.

27. Kapitola V této směrnice, která se týká „[p]odmín[ek] pro získání nároku na doplňkovou ochranu“, obsahuje článek 15, nadepsaný „Vážná újma“, který stanoví:

„Vážnou újmu se rozumí

a) trest smrti nebo poprava nebo

b) mučení, nelidské či ponižující zacházení nebo trest vůči žadateli v zemi původu nebo

[...]“

C. Bulharské právo

28. V Bulharsku se posuzování žádostí o mezinárodní ochranu řídí Zákonem za ubežíteto i bežancite (zákon o azylu a uprchlících)¹⁴, ve znění zveřejněném v DV č. 103 ze dne 27. prosince 2016 (dále jen „ZUB“). Směrnice 2011/95 a 2013/32/EU¹⁵ byly do bulharského práva provedeny dvěma zákony, kterými se mění a doplňuje ZUB, zveřejněnými v DV č. 80 ze dne 16. října 2015 a DV č. 101 ze dne 22. prosince 2015.

29. Článek 6 odst. 1 ZUB zní:

„Pravomoci svěřené tímto zákonem jsou vykonávány úředníky Daržavna agencija za bežancite (Státní agentura pro uprchlíky, dále jen ‚DAB‘). Tito úředníci zjistí veškeré relevantní skutečnosti a okolnosti pro účely řízení o přiznání mezinárodní ochrany a jsou nápomocni cizím žadatelům o tuto ochranu.“

30. ZUB stanoví dvě formy mezinárodní ochrany.

31. Článek 8 ZUB se týká hmotněprávních podmínek, které musí žadatel splnit, aby mu bylo přiznáno postavení uprchlíka. Tento článek přebírá v podobném znění ustanovení článků 6 a 9 směrnice 2011/95.

32. Článek 9 ZUB se týká hmotněprávních podmínek, které musí žadatel splnit, aby mu byl udělen „humanitární status“, odpovídající doplňkové ochraně, přičemž tyto podmínky odpovídají „vážné újme“, jak je definována v článku 15 směrnice 2011/95.

III. Skutkové okolnosti sporu v původním řízení a předběžné otázky

33. WS, žalobkyně v původním řízení, je turecká státní příslušnice kurdského původu, muslimského (sunnitského) vyznání a je rozvedená. V červnu 2018 odjela z Turecka do Bulharska a poté do Německa, kde podala první žádost o mezinárodní ochranu. Rozhodnutím agentury DAB ze dne 28. února 2019 Bulharsko souhlasilo s jejím přijetím za účelem posouzení její žádosti o mezinárodní ochranu.

¹⁴ – DV č. 54 ze dne 31. května 2002.

¹⁵ – Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 26. června 2013 o společných řízeních pro přiznávání a odnímání statusu mezinárodní ochrany (Úř. věst. 2013, L 180, s. 60).

34. V rámci tří slyšení, která proběhla v říjnu 2019, WS uvedla, že čelila v Turecku problémům se svým bývalým manželem, BS, za kterého byla v roce 2010 nuceně provdána a s nímž má tři dcery. Po četných násilnostech a výhrůžkách ze strany manžela i své biologické a manželovy rodiny byla pravidelně umístěna ve „střediscích pro prevenci a monitoring násilí“ a v září 2016 utekla z domova. V této souvislosti WS podala stížnost ke státnímu zastupitelství v Torbali (Turecko), v níž uvedené násilí oznámila. V roce 2017 uzavřela WS církevní sňatek s jiným mužem, s nímž má syna, narozeného v květnu 2018. Manželství WS a BS bylo rozvedeno rozhodnutím občanskoprávního senátu č. 1 v Diyarbakiru (Turecko) dne 20. září 2018, kdy již WS v Turecku nepobývala. WS mimo jiné zdůraznila, že se jí nedostalo žádné podpory od její biologické rodiny a že jí otec zakázal kontakt s dalšími členy rodiny z důvodu, že opustila společnou domácnost. WS rovněž uvedla, že se obává o svůj život, pokud by se musela vrátit do Turecka.

35. Rozhodnutím ze dne 21. května 2020 agentura DAB zamítla žádost WS o mezinárodní ochranu jak podle článku 8 ZUB (postavení uprchlíka), tak podle článku 9 tohoto zákona (humanitární status/doplňková ochrana).

36. Podle agentury DAB nebyly splněny podmínky pro přiznání postavení uprchlíka, jelikož násilí, kterému byla WS podle svého tvrzení vystavena ze strany svého manžela a příslušníků své rodiny, ani výhrůžky smrtí, které jí byly adresovány, nelze podřadit pod žádný z důvodů pronásledování uvedených v čl. 8 odst. 1 ZUB, tj. rasu, náboženství, státní příslušnost, politické přesvědčení nebo příslušnost k určité sociální skupině. WS podle zmíněné agentury ani netvrdila, že je pronásledována z důvodu svého pohlaví.

37. Krom toho nebyly podle agentury DAB splněny ani podmínky pro udělení humanitárního statusu (doplňkové ochrany), jelikož proti WS nepodnikly žádné kroky ani úřední orgány, ani určité skupiny. Konečně agentura DAB zdůraznila, že WS neoznámila zločinné útoky na svou osobu policijním orgánům, ani nepodala trestní oznámení, a Turecko opustila legálně.

38. WS podala proti tomuto rozhodnutí žalobu, která byla zamítnuta rozhodnutím ze dne 15. října 2020. Toto rozhodnutí nabylo právní moci rozhodnutím Varchoven administrativen sad (Nejvyšší správní soud, Bulharsko) ze dne 9. března 2021.

39. Dne 13. dubna 2021 podala WS další žádost o mezinárodní ochranu, přičemž předložila devět listinných důkazů týkajících se její osobní situace a státu původu. Na jedné straně tvrdí, že splňuje podmínky pro přiznání postavení uprchlíka stanovené v článku 8 ZUB, neboť je obětí pronásledování na základě své příslušnosti k určité sociální skupině, totiž žen, které se staly oběťmi domácího násilí, a žen, které jsou potenciálními oběťmi zločinů ze cti ze strany nestátních původců, před nimiž ji turecký stát není schopen ochránit. Dále uvádí, že odmítá své navrácení do Turecka z důvodu obav, že ji bývalý manžel zabije nebo že se stane obětí zločinu ze cti a bude donucena k novému sňatku. Zdůrazňuje, že se nyní nachází ve složitější situaci, protože má dítě s mužem, s nímž neuzavřela občanský sňatek. Jako novou okolnost WS uvádí také odstoupení Turecké republiky od Istanbulské úmluvy a v této souvislosti předkládá zejména dvě zprávy vypracované v březnu 2021, jednu úřadem U. S. Department of State (Ministerstvo zahraničí USA) o dodržování lidských práv v Turecku a druhou tureckou platformou „We Will Stop Femicide“.

40. Na druhé straně WS tvrdí, že splňuje podmínky pro přiznání humanitárního statusu (doplňkové ochrany) stanovené v článku 9 ZUB, jelikož v případě navrácení do Turecka by byla vystavena hrozbě porušení jejích základních práv uznaných v člancích 2 a 3 EÚLP.

41. Rozhodnutím ze dne 5. května 2021 odmítla agentura DAB zahájení nového postupu posuzování žádosti o mezinárodní ochranu s odůvodněním, že WS nepředložila žádné nové skutečnosti týkající se její osobní situace nebo země původu a turecké orgány jí několikrát poskytly pomoc a vyjádřily ochotu pomoci jí všemi právními prostředky.

42. Za těchto podmínek se Administrativen sad Sofia-grad (správní soud v Sofii) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

- „1) Použijí se v souladu s bodem 17 odůvodnění [směrnice 2011/95] pro účely klasifikace genderově podmíněného násilí na ženách jako důvodu pro poskytnutí mezinárodní ochrany podle [Ženevské úmluvy] a podle [směrnice 2011/95] definice pojmů [Úmluvy proti diskriminaci žen] a [Istambulské úmluvy], nebo má genderově podmíněné násilí na ženách jako důvod pro poskytnutí mezinárodní ochrany ve smyslu bodu 17 odůvodnění [směrnice 2011/95] autonomní význam, který se liší od významu v těchto mezinárodních úmluvách?
- 2) Je-li v případě, že je tvrzeno použití genderově podmíněného násilí na ženách, pro určení příslušnosti k určité společenské vrstvě [sociální skupině] jako důvodu pronásledování podle čl. 10 odst. 1 písm. d) [směrnice 2011/95] relevantní výlučně biologické nebo sociální pohlaví oběti pronásledování (násilí zaměřené proti ženě pouze z toho důvodu, že je ženou), mohou být pro „viditelnost skupiny ve společnosti“, tedy její rozlišovací znak, v závislosti na situaci v zemi původu, rozhodující konkrétní podoby/jednání/činy představující pronásledování, uvedené v demonstrativním výčtu v bodě 30 odůvodnění [směrnice 2011/95], nebo může jít pouze o jednání představující pronásledování ve smyslu čl. 9 odst. 2 písm. a) nebo f) [směrnice 2011/95]?
- 3) Představuje biologické nebo sociální pohlaví v případě, že osoba, která žádá o ochranu, uplatňuje genderově podmíněné násilí v podobě domácího násilí, dostatečný důvod pro určení příslušnosti k určité společenské vrstvě [sociální skupině] ve smyslu čl. 10 odst. 1 písm. d) [směrnice 2011/95], nebo musí být konstatován ještě další rozlišovací znak v souladu s doslovným výkladem tohoto ustanovení, podle nějž musí být podmínky splněny kumulativně a aspekty pohlaví alternativně?
- 4) Musí být čl. 9 odst. 3 [směrnice 2011/95] v případě, že žadatel tvrdí, že došlo k genderově podmíněnému násilí v podobě domácího násilí ze strany nestátního původce, který je původcem pronásledování, ve smyslu čl. 6 písm. c) [směrnice 2011/95], vykládán v tom smyslu, že pro příčinnou souvislost postačuje, je-li zjištěna souvislost mezi důvody pronásledování uvedenými v článku 10 [této směrnice] a pronásledováním ve smyslu [článku 9] odst. 1 [uvedené směrnice], nebo musí být nutně konstatována neexistence ochrany před tvrzeným pronásledováním, resp. existuje souvislost v těch případech, kdy nestátní původci pronásledování nepovažují jednotlivá jednání představující pronásledování/násilí jako takové za genderově podmíněné?
- 5) Může skutečná pohružka [zločinem] ze cti v případě navrácení do země původu při splnění ostatních podmínek odůvodňovat poskytnutí doplňkové ochrany podle čl. 15 písm. a) [směrnice 2011/95] ve spojení s článkem 2 EÚLP (nikdo nesmí být úmyslně zbaven života), nebo je nutno ji klasifikovat jako „vážnou újmu“ ve smyslu čl. 15 písm. b) [směrnice 2011/95] ve spojení s článkem 3 EÚLP, tedy v souladu s výkladem v judikatuře Evropského soudu pro

lidská práva při celkovém posuzování nebezpečí dalšího genderově podmíněného násilí, nebo postačuje pro poskytnutí této doplňkové ochrany, že žadatel subjektivně nechce využít ochranu země původu?“

43. Písemná vyjádření předložili WS, německá a francouzská vláda, jakož i Evropská komise a Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR).

IV. Analýza

44. Podstatou žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podané předkládajícím soudem je, za jakých podmínek může být státní příslušnici třetí země, která tvrdí, že v případě návratu do své země bude vystavena hrozbě, že se stane obětí zločinu ze cti, nebo hrozbě nuceného sňatku, jakož i hrozbě domácího násilí ve své domácnosti, přiznána mezinárodní ochrana ve smyslu čl. 2 písm. a) směrnice 2011/95.

45. V souladu s postupem posuzování žádosti stanoveným v čl. 10 odst. 2 směrnice 2013/32 se první až čtvrtá otázka týkají podmínek, za nichž může být takové osobě přiznáno postavení uprchlíka ve smyslu čl. 2 písm. d) směrnice 2011/95¹⁶. I když předkládající soud nemá pochybnosti o kvalifikaci jednání, které WS podle jejích obav hrozí, jako „pronásledování“¹⁷, klade si naproti tomu otázky ohledně řady nejasností, pokud jde o způsob zohlednění genderu této osoby pro účely prokázání jednak existence důvodů pronásledování (článek 10 směrnice 2011/95), a jednak příčinné souvislosti mezi těmito důvody a neexistencí ochrany v zemi původu (čl. 9 odst. 3 této směrnice).

46. Pátá předběžná otázka se týká podmínek, za kterých by mohla být WS přiznána doplňková ochrana ve smyslu čl. 2 písm. f) směrnice 2011/95 v případě, že by nemohla být považována za uprchlíka. Předkládající soud se Soudního dvora zejména dotazuje, zda činy, jejichž obětí by se dotyčná mohla stát v případě svého návratu do země původu, lze kvalifikovat jako „vážnou újmu“ ve smyslu článku 15 této směrnice.

¹⁶ – Podle čl. 10 odst. 2 směrnice 2013/32 musí příslušný vnitrostátní orgán nejprve určit, zda žadatelé splňují podmínky pro přiznání postavení uprchlíka, a až poté posuzuje, zda mají nárok na doplňkovou ochranu. V tomto ohledu viz rozsudek ze dne 25. července 2018, Alheto (C-585/16, EU:C:2018:584, bod 89).

¹⁷ – V závislosti na konkrétních okolnostech každého jednotlivého případu se domnívám, že takové násilné činy mohou buď z důvodu své povahy, nebo z důvodu opakování představovat „vážné porušení základních lidských práv“ ve smyslu čl. 9 odst. 1 písm. a) směrnice 2011/95, případně dosahovat „určité míry závažnosti“ ve smyslu rozsudku ze dne 19. listopadu 2020, Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Vojenská služba a azyl) (C-238/19, EU:C:2020:945, bod 22 a citovaná judikatura). V této souvislosti UNHCR ve své směrnici k mezinárodní ochraně č. 1: Pronásledování z důvodu genderové příslušnosti ve smyslu článku 1A odst. 2 Úmluvy z roku 1951 a/nebo jejího Protokolu z roku 1967 (dále jen „směrnice o pronásledování z důvodu genderové příslušnosti“) ze dne 8. července 2008, zveřejněné na adrese <https://www.unhcr.org/fr/publications/legal/4ad2f7f61d/principes-directeurs-protection-internationale-no-1-persecution-liee-genre.html>, zdůrazňuje, že není pochyb o tom, že „znásilnění a jiné formy násilí souvisejícího s genderovou příslušností, jako např. násilí kvůli věnu, ženská obřízka, domácí násilí a obchodování s lidmi [...] způsobují velké utrpení a psychickou i fyzickou bolest a že toto násilí bývá užíváno jako forma pronásledování, ať už se ho dopouští stát nebo soukromé osoby“ (bod 9). V tomtéž smyslu viz rovněž bod 310 vysvětlující zprávy k Úmluvě Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí (*Série des traités du Conseil de l'Europe*, č. 210, dále jen „vysvětlující zpráva k Istanbulské úmluvě“).

A. Podmínky pro přiznání postavení uprchlíka ve smyslu čl. 2 písm. d) směrnice 2011/95

1. K první předběžné otázce, týkající se významu a rozsahu působnosti pojmu „genderově podmíněné násilí na ženách“

47. Svou první předběžnou otázkou se předkládající soud na základě bodu 17 odůvodnění směrnice 2011/95 dotazuje Soudního dvora, zda má pojem „genderově podmíněné násilí na ženách“, pokud má představovat důvod pro přiznání postavení uprchlíka, v unijním právu autonomní význam, nebo zda musí být tento pojem definován s ohledem na Ženevskou úmluvu, Úmluvu proti diskriminaci žen a Istanbulskou úmluvu.

48. Tato otázka vyplývá ze skutečnosti, že čl. 2 písm. d) směrnice 2011/95, obdobně jako čl. 1 odst. A Ženevské úmluvy, uvádí v definici pojmu „uprchlík“ pouze „příslušnost k určitým společenským vrstvám [sociálním skupinám]“, přičemž neobsahuje žádnou zmínku o „genderu“ žadatele o mezinárodní ochranu, ani nestanoví, že genderově podmíněné násilí na ženách samo o sobě může zakládat důvod pro přiznání mezinárodní ochrany. Naproti tomu Istanbulská úmluva, přijatá pod záštitou Rady Evropy, a Úmluva proti diskriminaci žen, přijatá pod záštitou OSN, v tomto ohledu obsahují výslovná ustanovení.

49. Cílem Istanbulské úmluvy je podle článku 1 chránit ženy před veškerými formami násilí, včetně domácího násilí, posílením prevence násilí a pomoci obětem, jakož i stíhání a trestání pachatelů násilných činů na základě přijetí komplexní a koordinované politiky.

50. Pojem „gender“ je definován v čl. 3 písm. c) Istanbulské úmluvy jako „sociálně ustanovené role, chování, jednání a vlastnosti, které příslušná společnost pokládá za odpovídající pro ženy a muže“. Pojem „násilí na ženách“ je pak definován v čl. 3 písm. a) této úmluvy jako „veškeré násilné činy založené na pohlaví [genderu], které vedou nebo mohou vést k fyzické, sexuální, psychické nebo ekonomické újmě nebo utrpení žen, včetně hrozeb takovým činem, nátlaku či svévolného zbavení svobody, ať na veřejnosti nebo v soukromí“. Konečně je pojem „genderově podmíněné násilí na ženách“ definován v čl. 3 písm. d) zmíněné úmluvy jako „násilí zaměřené proti ženě proto, že je ženou, nebo které postihuje především ženy“¹⁸.

51. Článek 60 odst. 1 Istanbulské úmluvy vyžaduje, aby strany učinily nezbytná legislativní i jiná opatření pro to, aby genderově podmíněné násilí na ženách bylo uznáno jako forma perzekuce ve smyslu čl. 1 odst. A bodu 2 Ženevské úmluvy a jako forma závažné újmy, zakládající potřebu doplňkové ochrany. Ve vysvětlující zprávě k Istanbulské úmluvě se uvádí, že tento článek je pojat tak, aby byl slučitelný s Ženevskou úmluvou a článkem 3 EÚLP, jak je vykládán Evropským soudem pro lidská práva¹⁹.

52. Cílem Úmluvy proti diskriminaci žen, a zejména obecných doporučení Výboru pro odstranění násilí páchaného na ženách č. 19 a 35, je zvýšit účinnost boje proti diskriminaci žen ve všech jejích formách tím, že se od smluvních států požaduje, aby zajistily plné uplatňování a požívání práv žen ve všech oblastech. Tato obecná doporučení doplňují Úmluvu proti diskriminaci žen o genderový přístup, definují genderově podmíněné násilí a vyžadují, aby smluvní státy přijaly obecná opatření inspirovaná opatřeními přijatými podle Istanbulské úmluvy.

¹⁸ – V bodě 44 vysvětlující zprávy k Istanbulské úmluvě se uvádí, že pojem „genderově podmíněné násilí na ženách“ se od jiných forem násilí liší tím, že „hlavním motivem násilných činů popsaných pod písm. a) [násilí na ženách] je gender oběti. Jinými slovy, genderově podmíněné násilí označuje jakoukoliv újmu způsobenou ženě, která je příčinou i důsledkem nerovných mocenských vztahů založených na vnímaných rozdílech mezi muži a ženami, podle kterých jsou ženy v podřízeném postavení ve veřejné i soukromé sféře“.

¹⁹ – Bod 300 této vysvětlující zprávy.

53. S ohledem na tyto připomínky je nyní třeba zvážit, do jaké míry by měly být podmínky těchto dvou úmluv zohledněny pro účely provádění směrnice 2011/95.

54. Nejprve připomínám, že podle čl. 78 odst. 1 SFEU musí být společný evropský azylový systém, do něhož je směrnice 2011/95 začleněna, v souladu s Ženevskou úmluvou a Protokolem o právním postavení uprchlíků z roku 1967, jakož i s „příslušnými smlouvami“²⁰.

55. Hlavním cílem směrnice 2011/95, jak je uvedeno v článku 1 a v judikatuře Soudního dvora, je tedy zavést normativní systém pro identifikaci osob, které potřebují mezinárodní ochranu, obsahující pojmy a kritéria, jež jsou společné členským státům, a tudíž charakteristické pro Unii, a zároveň zajistit, aby byl plně dodržován článek 1 Ženevské úmluvy²¹. V rozsudku ze dne 19. listopadu 2020, Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Vojenská služba a azyl)²² Soudní dvůr odmítl rozšířit oblast působnosti této směrnice nad rámec oblasti upravené touto úmluvou, aby respektoval jasný záměr unijního normotvůrce harmonizovat v rámci Unie provádění postavení uprchlíka ve smyslu této úmluvy²³.

56. Přitom však, jak jsem uvedl výše, čl. 1 odst. A Ženevské úmluvy v definici pojmu „uprchlík“ nezmiňuje „gender“ a nestanoví, že „genderově podmíněné násilí na ženách“ může samo o sobě zakládat důvod pro přiznání mezinárodní ochrany. UNHCR ve své směrnici o pronásledování z důvodu genderové příslušnosti uvádí, že není třeba zavádět do definice pojmu „uprchlík“ obsažené v článku 1 této úmluvy další důvod, jelikož smluvní státy uznávají, že gender může ovlivňovat, případně určovat druh pronásledování nebo utrpěné újmy, a být i příčinou zacházení, kterému byla dotyčná osoba vystavena²⁴. V rámci směrnice 2011/95 se tak pohlaví [gender] žadatele zohledňuje při posuzování povahy pronásledování, kterému je vystaven nebo které mu hrozí v jeho zemi původu [čl. 9 odst. 2 písm. f), této směrnice]²⁵ a při posuzování důvodů pronásledování, zejména v souvislosti s uznáním příslušnosti žadatele k určité společenské vrstvě [sociální skupině] [čl. 10 odst. 1 písm. d) druhý pododstavec *in fine* uvedené směrnice].

²⁰ – Viz také článek 18 Listiny a body 3, 4, 12, 23 a 24 odůvodnění směrnice 2011/95 [rozsudky ze dne 14. května 2019, M a další (Odnětí postavení uprchlíka) (C-391/16, C-77/17 a C-78/17, EU:C:2019:403, bod 80 a citovaná judikatura) a ze dne 19. listopadu 2020, Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Vojenská služba a azyl) (C-238/19, EU:C:2020:945, bod 20)].

²¹ – Viz body 23 a 24 odůvodnění směrnice 2011/95. Viz rovněž rozsudky ze dne 14. května 2019, M a další (Odnětí postavení uprchlíka) (spojené věci C-391/16, C-77/17 a C-78/17, EU:C:2019:403, body 81 a 83 a citovaná judikatura), a ze dne 19. listopadu 2020, Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Vojenská služba a azyl) (C-238/19, EU:C:2020:945, bod 19).

²² – Věc C-238/19, EU:C:2020:945.

²³ – Bod 49 tohoto rozsudku. Viz rovněž rozsudek ze dne 24. dubna 2018, MP (Doplňková ochrana osoby podrobené v minulosti mučení) (C-353/16, EU:C:2018:276, body 54 až 56), v němž Soudní dvůr rozlišuje mezi mechanismy zavedenými směrnicí Rady 2004/83/ES ze dne 29. dubna 2004 o minimálních normách, které musí splňovat státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, aby mohli žádat o postavení uprchlíka nebo osoby, která z jiných důvodů potřebuje mezinárodní ochranu, a o obsahu poskytované ochrany (Úř. věst. 2004, L 304, s. 12, Zvl. vyd. 19/07, s. 96) a mechanismy stanovenými v Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, přijaté Valným shromážděním OSN v New Yorku dne 10. prosince 1984 [*Recueil des traités des Nations unies*, svazek 1465, s. 85, č. 24841 (1987)].

²⁴ – Bod 6 této směrnice. V bodě 5 zmíněné směrnice UNHCR uvádí, že „[h]istoricky byla definice pojmu ‚uprchlík‘ vykládána z hlediska zkušeností mužů, a proto bylo zamítáno mnoho žádostí podaných ženami a osobami s homosexuální orientací. Během poslední dekády došlo nicméně ke značnému pokroku v posuzování a chápání úvah týkajících se pohlaví a genderu v kontextu uprchlíků v judikatuře, praxi států obecně i akademických textech. Tyto změny vycházejí z vývoje mezinárodního práva a mezinárodních norem v oblasti lidských práv [...] a sledují tento vývoj, jakož i z vývoje souvisejících odvětví mezinárodního práva, zejména judikatury Mezinárodních trestních tribunálů pro bývalou Jugoslávii a Rwandu a Statutu Mezinárodního trestního soudu (Římský statut)“.

²⁵ – Jak dokládá znění bodu 30 odůvodnění směrnice 2011/95, aspekty související s pojmem „gender“ byly zavedeny při přepracování směrnice 2004/83 a nahradily dříve používaný pojem „pohlaví“. Poznámka překladatele: v českém znění k úplnému nahrazení výše uvedeného pojmu zcela nedošlo.

57. Je pravda, že směrnice 2011/95 pojem „pohlaví [gender]“ nedefinuje. Lze však odkázat na dokumenty vydané UNHCR, které mají podle ustálené judikatury Soudního dvora zvláštní význam pro úlohu UNHCR podle Ženevské úmluvy²⁶. UNHCR tak ve své směrnici o pronásledování z důvodu genderové příslušnosti uvádí, že “[g]ender označuje vztah mezi muži a ženami založený na sociálně či kulturně konstruované a definované identitě, postavení, rolích a zodpovědnosti, které jsou připisované jednomu či druhému pohlaví; ‚pohlaví‘ na druhé straně je biologická determinace. Gender není statický či vrozený, ale postupem času získává společensky a kulturně vytvořený význam“²⁷.

58. Krom toho, i když čl. 9 odst. 2 písm. f) směrnice 2011/95 nespécifikuje rozsah působnosti „jednání namířených proti osobám určitého pohlaví [genderu]“, lze se pro tento účel opřít o jiný nástroj sekundárního práva, a to směrnici 2012/29/EU²⁸. V bodě 17 odůvodnění této směrnice je totiž pojem „násilí na základě pohlaví [genderově podmíněné násilí]“ definován tak, že se jím rozumí „[n]ásilí, které je vůči určité osobě směřováno z důvodu jejího pohlaví, pohlavní [genderové] identity nebo vyjádření [genderové] identity nebo které má nepřiměřený dopad na osoby určitého pohlaví [...]. Jeho důsledkem může být fyzická, sexuální, citová či psychická újma oběti nebo její ekonomická ztráta. Násilí na základě pohlaví [genderově podmíněné násilí] se považuje za formu diskriminace a za porušení základních svobod oběti a zahrnuje násilí v rámci úzkých svazků, sexuální násilí (včetně znásilnění, sexuálních napadení a obtěžování), obchodování s lidmi, zotročování a různé druhy škodlivých praktik, jako jsou vynucené sňatky, mrzačení ženských genitálií a takzvané ‚zločiny ze cti‘. Ženské oběti násilí na základě pohlaví [genderově podmíněného násilí] a jejich děti často vyžadují zvláštní podporu a ochranu, a to z důvodu vysokého rizika sekundární a opakované viktimizace, zastrasování a odvety spojenými s tímto násilím“.

59. Zadruhé, pokud jde o pojmy používané v Istanbulské úmluvě a Úmluvě proti diskriminaci žen, je nesporné, že Unie Úmluvu proti diskriminaci žen neratifikovala a Istanbulskou úmluvu sice podepsala dne 13. června 2017, avšak dosud k ní nepřistoupila²⁹. Tato úmluva ostatně nebyla ratifikována všemi členskými státy³⁰. Před tímto přistoupením, respektive ratifikací, představuje Istanbulská úmluva především multidisciplinární úmluvu, jejímž cílem je zajistit holistickým způsobem a na základě integrovaného přístupu začleňujícího všechny aktéry ve společnosti prevenci násilí na ženách³¹, ochranu a podporu obětí, jakož i stíhání pachatelů násilných činů.

60. Na základě výše uvedeného je třeba dospět k závěru, že za současného stavu nepředstavují Istanbulská úmluva ani Úmluva proti diskriminaci žen „příslušné smlouvy“, v souladu s nimiž musí být směrnice 2011/95 vykládána ve smyslu čl. 78 odst. 1 SFEU.

²⁶ – V tomto ohledu viz rozsudek ze dne 23. května 2019, Bilali (C-720/17, EU:C:2019:448, bod 57 a citovaná judikatura), jakož i bod 22 odůvodnění směrnice 2011/95.

²⁷ – Bod 3 uvedené směrnice.

²⁸ – Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV (Úř. věst. 2012, L 315, s. 57).

²⁹ – V tomto ohledu viz posudek 1/19 (Istanbulská úmluva) ze dne 6. října 2021 (ECLI:EU:C:2021:832). K dalšímu kroku, tedy formálnímu přistoupení Unie k Istanbulské úmluvě, je nutné přijmout rozhodnutí Rady Evropské unie po obdržení souhlasu Evropského parlamentu. Dokončení přistoupení Unie k této úmluvě je prioritou strategie Unie v oblasti rovnosti žen a mužů na období 2020-2025: viz sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů, nadepsané „Unie rovnosti: strategie pro rovnost žen a mužů na období 2020-2025“ [COM(2020) 152 final] (s. 4).

³⁰ – V současné době Istanbulskou úmluvu podepsaly všechny členské státy, z nichž 21 ji ratifikovalo (viz poznámka pod čarou 6 tohoto stanoviska), ačkoli Polská republika oznámila dne 25. července 2020 svůj záměr od úmluvy odstoupit, což Unie a Rada Evropy odsoudily (viz Bulletin quotidien Europe č. 12536, *Agence Europe*, 28. července 2020, s. 7 a 8).

³¹ – Například čl. 12 odst. 1 Istanbulské úmluvy ukládá smluvním stranám, aby přijaly „nezbytná opatření pro podporu změn sociálních a kulturních vzorců chování žen a mužů s cílem vymýtit předsudky, zvyky, tradice a další praktiky, jež jsou založeny na předpokladu podřízenosti ženy anebo na stereotypním pojmání rolí žen a mužů“.

61. Zatřetí a konečně, pokud jde o bod 17 odůvodnění směrnice 2011/95, o který se opírá předkládající soud, nepovažují tento bod odůvodnění za relevantní pro účely výkladu významu a rozsahu působnosti pojmu „genderově podmíněné násilí na ženách“ v právu Unie.

62. Ve zmíněném bodě odůvodnění se uvádí že „[s] ohledem na zacházení s osobami spadajícími do oblasti působnosti této směrnice jsou členské státy vázány závazky vyplývajícími z aktů mezinárodního práva, jichž jsou smluvními stranami, mezi něž patří zejména dohody zakazující diskriminaci“. Výrazem „zacházení s osobami spadajícími do oblasti působnosti [uvedené směrnice]“ přitom unijní normotvůrce nemá na mysli řízení o posouzení žádosti o mezinárodní ochranu, tedy kritéria vyžadovaná pro udělení této ochrany, ale spíše práva a výhody poskytované žadatelům o mezinárodní ochranu nebo osobám požívajícím mezinárodní ochrany na území členského státu, v němž požádali o mezinárodní ochranu a kde jim tato ochrana byla případně poskytnuta. Bod 17 odůvodnění směrnice 2011/95 totiž nachází své vyjádření v kapitole VII směrnice, týkající se „[o]bsahu mezinárodní ochrany“. Tento normotvůrce například stanovil požadavek, podle kterého členské státy zajistí, aby bylo osobám požívajícím mezinárodní ochrany poskytováno stejné zacházení jako vlastním státním příslušníkům, pokud jde o přístup k postupům uznávání kvalifikace (čl. 28 odst. 1) nebo přístup ke zdravotní péči (článek 30). Právě v tomto kontextu jsou členské státy povinny dodržovat závazky vyplývající z mezinárodních nástrojů, jejichž jsou smluvními stranami, jako je Úmluva proti diskriminaci žen a Istanbulská úmluva.

63. Ze všech těchto skutečností vyplývá, že čl. 2 písm. d) směrnice 2011/95 musí být vykládán v tom smyslu, že podmínky pro přiznání postavení uprchlíka osobě, která se obává, že se v případě návratu do země původu stane obětí genderově podmíněného násilí, musí být posuzovány v souladu s ustanoveními stanovenými za tímto účelem v této směrnici, která musí být vykládána ve světle obecné systematiky a účelu této směrnice a v souladu s Ženevskou úmluvou, jak vyžaduje čl. 78 odst. 1 SFEU, a nikoli na základě definic obsažených v Úmluvě proti diskriminaci žen a Istanbulské úmluvě, které nejsou „příslušnými smlouvami“ ve smyslu tohoto článku.

64. Z bodu 16 odůvodnění směrnice 2011/95 nicméně vyplývá, že tento výklad musí rovněž ctít práva uznaná Listinou³².

2. Ke druhé a třetí předběžné otázce, týkajícím se posouzení příslušnosti státního příslušníka třetí země k „určité společenské vrstvě [sociální skupině]“ [čl. 10 odst. 1 písm. d) směrnice 2011/95]

65. Podstatou druhé a třetí předběžné otázky položených předkládajícím soudem Soudnímu dvoru je žádost o upřesnění, za jakých podmínek může být státní příslušnice třetí země, která tvrdí, že by v případě návratu do země původu byla vystavena hrozbě, že se stane obětí zločinu ze cti, nebo hrozbě nuceného sňatku a domácího násilí, považována za příslušnici „určité společenské vrstvy [sociální skupiny]“ ve smyslu čl. 10 odst. 1 písm. d) směrnice 2011/95.

66. Předkládající soud zaprvé pokládá Soudnímu dvoru otázku, zda biologické pohlaví žalobkyně může samo o sobě určovat její příslušnost k určité společenské vrstvě [sociální skupině] ve smyslu čl. 10 odst. 1 písm. d) této směrnice.

³² – Viz rozsudek ze dne 19. listopadu 2020, Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Vojenská služba a azyl) (C-238/19, EU:C:2020:945, bod 20 a citovaná judikatura).

67. Článek 10 odst. 1 písm. d) uvedené směrnice stanoví, že k tomu, aby bylo možné určit příslušnost k „určité společenské vrstvě [sociální skupině]“, musí být splněny dvě podmínky. Tyto podmínky jsou kumulativní³³.

68. Na jedné straně musí příslušníci této skupiny sdílet vrozený charakteristický rys nebo společnou minulost, kterou nelze změnit, nebo sdílet charakteristiku nebo přesvědčení, které jsou natolik zásadní pro totožnost nebo svědomí, že daná osoba nemá být nucena, aby se jí zřekla. V tomto ohledu čl. 10 odst. 1 písm. d) druhý pododstavec směrnice 2011/95 upřesňuje, že v závislosti na okolnostech existujících v zemi původu musí být pro účely určení příslušnosti k určité společenské vrstvě [sociální skupině] nebo vymezení rysů takové skupiny náležitě uvážena hlediska spojená s pohlavím [genderem], včetně genderové identity³⁴.

69. Na druhé straně musí mít tato skupina v dotyčné zemi odlišnou totožnost, protože ji okolní společnost vnímá jako odlišnou.

70. Krom toho z čl. 10 odst. 2 směrnice 2011/95 vyplývá, že při posuzování otázky, zda má žadatel odůvodněnou obavu z pronásledování, není důležité, zda žadatel skutečně má rysy spojené s příslušností k určité společenské vrstvě [sociální skupině], které vedou k pronásledování, jestliže původce pronásledování tyto rysy žadateli připsuje³⁵.

71. Pokud jde o první z uvedených podmínek, je nesporné, že gender žalobkyně může být spojen s vrozenou vlastností – tedy jejím biologickým pohlavím – „kterou nelze změnit“ ve smyslu čl. 10 odst. 1 písm. d) směrnice 2011/95. V tomto ohledu podotýkám, že v původním návrhu směrnice 2004/83 předloženém Komisí byly výslovně zmíněny „základní rysy“ skupiny, „jako je sexuální orientace, věk nebo pohlaví“³⁶, přičemž Soudní dvůr v rozsudku ze dne 7. listopadu 2013, X a další³⁷, mimo jiné rozhodl, že „je nesporné, že sexuální orientace osoby představuje charakteristiku, která je natolik zásadní pro její identitu, že daná osoba nemá být nucena, aby se jí zřekla“³⁸.

³³ – V tomto ohledu viz rozsudek ze dne 4. října 2018, Ahmedbekova (C-652/16, EU:C:2018:801, bod 89 a citovaná judikatura).

³⁴ – Viz rovněž bod 30 odůvodnění směrnice 2011/95.

³⁵ – Z judikatury Soudního dvora vyplývá, že čl. 10 odst. 1 směrnice 2011/95 musí být vykládán ve spojení s odstavcem 2 téhož článku. V rozsudku ze dne 4. října 2018, Ahmedbekova (C-652/16, EU:C:2018:801, bod 86), Soudní dvůr rozhodl, že „[n]ezávisle na otázce, zda účast státního příslušníka Ázerbájdžánu na podání stížnosti proti této zemi k Evropskému soudu pro lidská práva s cílem domoci se určení, že režim, který je v této zemi u moci, porušuje základní svobody, je projevem ‚politického názoru‘ vyjádřeného tímto státním příslušníkem, je tedy třeba v rámci posuzování důvodů pronásledování uplatňovaných uvedeným státním příslušníkem v žádosti o mezinárodní ochranu zkoumat, zda existují odůvodněné obavy, že uvedená účast bude v rámci zmíněným režimem vnímána jako akt politického disentu, proti němuž by tento režim mohl zamýšlet přijetí odvetných opatření“.

³⁶ – Viz čl. 12 písm. d) návrhu směrnice Rady o minimálních normách, které musí splňovat státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, aby mohli žádat o postavení uprchlíka nebo osoby, která z jiných důvodů potřebuje mezinárodní ochranu, a o obsahu poskytované ochrany [COM(2001) 510 final].

³⁷ – Spojené věci C-199/12 až C-201/12, EU:C:2013:720.

³⁸ – Bod 46 uvedeného rozsudku. V tomtéž bodě Soudní dvůr dodal, že „[t]ento výklad podporuje čl. 10 odst. 1 písm. d) druhý pododstavec směrnice [2004/83], z něhož vyplývá, že v závislosti na okolnostech existujících v zemi původu může určitá společenská vrstva představovat skupinu založenou na společném charakteristickém rysu sexuální orientace“.

72. Pokud jde o druhou podmínku, ta předpokládá, že v zemi původu má sociální skupina, jejíž příslušníci sdílejí stejný gender, odlišnou totožnost, protože ji okolní společnost vnímá jako odlišnou. Podle UNHCR musí být skupina viditelná³⁹. Toto vnímání se liší nejen v jednotlivých zemích, etnických či náboženských komunitách nebo politickém kontextu, ale rovněž v závislosti na chování dotyčné osoby⁴⁰. Gender je přitom sociologický pojem, který kromě biologického pohlaví zohledňuje i hodnoty a projevy s ním spojené. Pojem „gender“ má tak poukazovat na skutečnost, že vztahy mezi ženami a muži v dané společnosti, jakož i nerovnosti, které z nich mohou vyplývat v důsledku rolí přisuzovaných mužům a ženám na základě biologicky daných rozdílů, jsou vytvořené a konstruované společností a mohou se tudíž v průběhu času a v různých společnostech a komunitách vyvíjet odlišně⁴¹. V této souvislosti mám za to, že ženy jsou již jen z toho důvodu, že jsou ženami, příkladem společenské skupiny definované vrozenými a neměnnými vlastnostmi, jež mohou být společností vnímány odlišně v závislosti na jejich zemi původu, a to v důsledku sociálních, právních či náboženských norem dané země nebo zvyklostí komunity, do níž náleží⁴². Skutečnost, že tuto sociální skupinu tvoří ženy v dané společnosti (a nikoliv „ženy“ obecně)⁴³, podle mého názoru sama o sobě nepředstavuje překážku, která by bránila uznání odlišné totožnosti této skupiny jen na základě její velikosti. Pojem „odlišná totožnost“ skupiny v tom smyslu, že je vnímána okolní společností odlišným způsobem, totiž nelze vykládat tak, že by měl být posuzován kvantitativně⁴⁴.

73. S ohledem na tyto skutečnosti se domnívám, že příslušný vnitrostátní orgán může na základě posouzení skutečností a okolností, které je povinen provést podle čl. 4 odst. 3 písm. a) až c) směrnice 2011/95, dospět k závěru, že žadatelka z důvodu svého genderu přísluší k „určité společenské vrstvě [sociální skupině]“ ve smyslu čl. 10 odst. 1 písm. d) této směrnice.

74. Zadruhé předkládající soud žádá Soudní dvůr o upřesnění, zda pro účely určení odlišné totožnosti určité skupiny v dané zemi může být zohledněno i pronásledování ve formě takových činů, jako jsou činy uvedené v bodě 30 odůvodnění směrnice 2011/95, které žadatelce hrozí v zemi jejího původu, nebo zda lze zohlednit pouze jednání uvedená v čl. 9 odst. 2 písm. a) a f) této směrnice.

75. V bodě 30 odůvodnění zmíněné směrnice se uvádí že „[p]ro účely vymezení určité společenské vrstvy [sociální skupiny] je třeba náležitě zvážit skutečnosti plynoucí z pohlaví [genderu] žadatele, včetně jeho genderové identity a sexuální orientace, které se mohou týkat

³⁹ – Viz směrnice k mezinárodní ochraně č. 2: „Příslušnost k určité sociální skupině“ ve smyslu článku 1A odst. 2 Úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951 a/nebo jejího Protokolu z roku 1967 (dále jen „směrnice o příslušnosti k určité sociální skupině“), ze dne 8. července 2008, zveřejněná na adrese <https://www.unhcr.org/fr/publications/legal/4ad2f820f/principes-directeurs-protection-internationale-no-2-lappartenance-certain.html>

(body 2 a 14). To však neznamená, jak zdůrazňuje Komise ve svém vyjádření, že by všechny osoby, které se obávají pronásledování v zemi původu, mohly být považovány za příslušníky určité společenské vrstvy [sociální skupiny] ve smyslu čl. 10 odst. 1 písm. d) směrnice 2011/95, neboť v případě takového výkladu by ostatní důvody uvedené v čl. 10 odst. 1 této směrnice pozbyly užitečného účinku. Stejný názor vyjadřuje i UNHCR, který ve své směrnici o příslušnosti k určité sociální skupině uvádí, že sociální skupina nemůže být definována výhradně skutečností, že její příslušníci jsou cílem pronásledování, avšak pronásledování může být relevantním faktorem při stanovování viditelnosti této skupiny v dané společnosti (body 2 a 14).

⁴⁰ – Ve své směrnici o příslušnosti k určité sociální skupině UNHCR zdůrazňuje, že pojem „příslušnosti k určité sociální skupině“ by se měl zkoumat otevřeně a v souvislosti s měnící se povahou pozice skupin v různých společnostech i vývojem lidskoprávních norem (bod 3).

⁴¹ – Ve vysvětlující zprávě k Istanbulské úmluvě se uvádí, že „pojem ‚gender‘, vycházející z existence dvou pohlaví, mužského a ženského, vysvětluje, že existují také sociálně konstruované role, chování, činnosti a vlastnosti, které daná společnost považuje za odpovídající pro ženy a muže“ (bod 43).

⁴² – Je zajímavé podotknout, že v čl. 12 písm. d) návrhu Komise citovaného v poznámce pod čarou 36 tohoto stanoviska se výslovně uvádí, že pojem „společenská vrstva [sociální skupina]“ zahrnuje „rovněž skupiny osob, které jsou z právního hlediska považovány za ‚méněcenné‘“. Viz rovněž směrnice o pronásledování z důvodu genderové příslušnosti (bod 30).

⁴³ – Viz směrnice o pronásledování z důvodu genderové příslušnosti (bod 31).

⁴⁴ – Jak uvádí UNHCR ve své směrnici o pronásledování z důvodu genderové příslušnosti, přijetí genderově citlivého výkladu Ženevské úmluvy neznamená, že všechny ženy mají automaticky nárok na přiznání právního postavení uprchlíka (bod 4).

určitých právních tradic a zvyklostí, v jejichž důsledku dochází například k mrzačení pohlavních orgánů, nuceným sterilizacím či nuceným potratům, pokud mají souvislost s žadatelovou odůvodněnou obavou z pronásledování“.

76. Tento bod 30 odůvodnění obsahuje upřesnění, která umožňují lépe definovat důvod pronásledování spočívající v příslušnosti k „určité společenské vrstvě [sociální skupině]“. Je v něm vyjmenována řada jednání představujících pronásledování, které lze uplatnit pro účely definice takové skupiny. Právě povaha pronásledování, které směřuje proti určitým obětem, totiž umožňuje charakterizovat „odlišnou totožnost“ sociální skupiny. Jednání uvedená ve zmíněném bodě 30 odůvodnění nejen představují pronásledování, a doplňují tak demonstrativní výčet obsažený v čl. 9 odst. 2 směrnice 2011/95, ale rovněž umožňují identifikovat „určitou společenskou vrstvu [sociální skupinu]“. Z bodu 30 odůvodnění směrnice tak vyplývá, že povaha jednání, jichž se žena obává ve své zemi původu z důvodu svého genderu, může být relevantním prvkem pro účely určení její příslušnosti k určité společenské vrstvě [sociální skupině], konkrétně „odlišné totožnosti“ této vrstvy [skupiny] v zemi původu. I když pronásledování vůči určité skupině může být, jak jsem již uvedl výše⁴⁵, relevantním prvkem pro určení viditelnosti této skupiny v dané společnosti⁴⁶, neznamená to, že by všechny osoby, které se obávají pronásledování v zemi původu, mohly být považovány za příslušníky určité sociální skupiny. Právě z tohoto důvodu podle mého názoru stanovil unijní normotvůrce v tomto bodě odůvodnění několik omezení. Zaprvé se tento bod odůvodnění týká činů, které jsou typické zejména pro genderově podmíněné násilí, jelikož jsou namířeny proti určité osobě z důvodu jejího pohlaví či identity nebo jemuž jsou vystaveny především osoby určitého pohlaví. Zadruhé se vztahuje na činy, které představují vážné porušení základních práv této osoby. Konečně odkazuje na činy, které představují obecný a opakovaně uplatňovaný obyčej, jehož autorita je uznávána buď zákonem, nebo zvykovým právem. Z výše uvedeného vyplývá, že podle znění zmíněného bodu odůvodnění by i dívka ve věku dítěte nebo dospívající dívka mohla být považována za příslušející k viditelné nebo identifikovatelné sociální skupině, pokud by jí v případě návratu do země původu hrozilo uplatnění takového obyčeje či zvyklosti, jako je ženská obřízka⁴⁷.

77. Použitím výrazu „například“ navíc unijní normotvůrce doložil svou vůli, že mezi jednání představující genderově podmíněné násilí, jež je třeba zohlednit, nepatří pouze mrzačení pohlavních orgánů, nucené sterilizace nebo nucené potraty. S ohledem na výše uvedené podle mého názoru nic nebrání tomu, aby příslušný vnitrostátní orgán určil, že dívka v dětském věku, dospívající dívka nebo žena přísluší k určité společenské skupině z důvodu, že by jí v případě návratu do země původu hrozil nucený sňatek, který by byl spojen s psychickým a fyzickým zneužíváním a představoval by tak „ohavné porušování základních lidských práv, zejména žen“, řečeno slovy generálního advokáta Mengozziho⁴⁸. Platí to tím spíše, že nucené sňatky vedou zejména ke znásilňování a dalším formám sexuálního násilí.

⁴⁵ – Viz poznámka pod čarou 39 tohoto stanoviska.

⁴⁶ – Viz směrnice o příslušnosti k určité sociální skupině (body 2 a 14).

⁴⁷ – Pokud jde o francouzskou judikaturu, viz například, Denis-Linton, M., a Malvasio, F., *Trente ans de jurisprudence de la Cour nationale du droit d'asile et du Conseil d'État sur l'asile, Principales décisions de 1982 au 31 décembre 2011*, březen 2012. Viz rovněž rozsudky Conseil d'État (Francie) ze dne 21. prosince 2012, paní A... B... (č. 332491), a Cour nationale du droit d'asile (CNDA) (Francie) ze dne 25. března 2021, paní S. (č. 20006893 a 20006894 C), v nichž CNDA přiznal právní postavení uprchlíka senegalskému děvčeti z kmene Soninke narozenému ve Francii z důvodu, že tento kmen stále ve velké míře praktikuje ženskou obřízku.

⁴⁸ – Stanovisko ve věci Noorzia (C-338/13, EU:C:2014:288, bod 3). Ve svém stanovisku generální advokát Mengozzi dodává, že v případě nucených sňatků se alespoň jeden z manželů žení nebo vdává bez svobodného a plného souhlasu a že „vůle [dotyčných osob, zejména žen] je vystavena formám fyzického či psychologického nátlaku, jako jsou například výhrůžky nebo jiné formy citového nebo v závažnějších případech fyzického zneužívání“ (bod 2). Viz rovněž stanovisko generálního advokáta Szpunara ve věci Belgische Staat (sezdaná nezletilá uprchlice) (C-230/21, EU:C:2022:477, bod 2).

78. Pokud jde o domácí násilí, dospěl bych ke stejnému závěru, jelikož domácí násilí může mít podobu zvláště závažných činů a opakovaného násilí, které může vést k vážnému porušení základních práv dotčené osoby⁴⁹. Nevidím proto žádný důvod, který by bránil příslušnému vnitrostátnímu orgánu, aby na základě posouzení skutečností a okolností každého jednotlivého případu rozhodl, že žena, která by byla nucena vrátit se do země původu, přísluší ke skupině, jež má v této zemi odlišnou totožnost, z důvodu, že by v této zemi byla v případě svého návratu vystavena závažným aktům domácího násilí (bití, znásilnění a jiné sexuální zneužívání atd.), které jsou v určitých komunitách zvykem. V rámci tohoto individuálního posouzení musí samozřejmě žadatelka poskytnout zevrubné informace, zejména ohledně rodinné, zeměpisné a společenské situace, týkající se nebezpečí, které jí osobně hrozí. Příslušný vnitrostátní orgán musí zohlednit nejen její osobnost, věk, úroveň vzdělání, původ, historii a společenské postavení, ale také obecné informace o zemi původu a zejména o platných společenských nebo zvykových normách uplatňovaných v dané zemi, regionu, skupině nebo kmeni, jakož i stav platných právních předpisů a jejich provádění.

79. Konečně se domnívám, že znění bodu 30 odůvodnění směrnice 2011/95 umožňuje přihlídnout i ke zvláštním hrozbám, kterým jsou vystaveny ženy, jež nedodržují společenské normy své země původu nebo se snaží proti nim postavit. Ačkoli neexistuje vyčerpávající seznam jednotlivých sociálních skupin, respektive společenských vrstev, které příslušné vnitrostátní orgány mohly na tomto základě identifikovat, lze některé z nich určit na základě analýzy vnitrostátní judikatury a informačních zpráv o zemích původu zveřejněných Agenturou Evropské unie pro otázky azylu (EUAA)⁵⁰. V zemích a společnostech, kde je ženská obřízka společenskou normou, jsou tak dívky ve věku dítěte a dospívající dívky, které se této praktice vyhýbají, považovány za identifikovatelné a za součást skupiny, jež má odlišnou totožnost⁵¹, jelikož v případě návratu do země původu jim hrozí ponižování, vyloučení a postih⁵². Stejně tak ženy odmítající nucené sňatky v populaci, v níž je taková praxe natolik běžná, že představuje

⁴⁹ – Pokud jde o definici pojmu „domácí násilí“, viz čl. 3 písm. b) Istanbulské úmluvy. Jak upřesňuje vysvětlující zpráva k této úmluvě, domácí násilí označuje především dva druhy násilí: násilí mezi intimními partnery, jak v trvajícím, tak v ukončeném vztahu, a mezigenerační násilí, zejména mezi rodiči a dětmi.

⁵⁰ – Dříve Evropský podpůrný úřad pro otázky azylu (EASO). S cílem pomoci příslušným vnitrostátním orgánům plnit denně požadavky stanovené v čl. 4 odst. 3 písm. a) směrnice 2011/95 a za účelem harmonizace postupů při posuzování žádostí o poskytnutí mezinárodní ochrany v členských státech byl AUEA pověřen vydáváním informačních zpráv posuzujících, podle jednotlivých témat, situaci v zemi nebo oblasti, z nichž žadatel o mezinárodní ochranu pochází. Tyto zprávy jsou zpracovány na základě souboru „relevantních, spolehlivých, objektivních, přesných a aktuálních“ informací o zemích původu s využitím všech relevantních zdrojů informací, včetně informací poskytnutých mezinárodními organizacemi, zejména UNHCR, a jinými dotčenými organizacemi, včetně členů orgánů, institucí a jiných subjektů Unie a Evropské služby pro vnější činnost (ESVČ) [viz čl. 9 odst. 1 a odst. 2 písm. a) nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/2303 ze dne 15. prosince 2021 o zřízení Agentury Evropské unie pro otázky azylu a o zrušení nařízení (EU) č. 439/2010 (Úř. věst. 2021, L 468, s. 1)].

⁵¹ – Pokud jde o francouzskou judikaturu, viz například rozsudek *Commission des recours des réfugiés (Odvolací komise pro uprchlíky)* (CRR, s účinností od 1. ledna 2009 přeměněná na CNDA) (Francie) ze dne 16. června 2005, slečna S. (č. 492440), týkající se státní příslušnice Mali, již byla v dětství provedena obřízka a která se odmítla podrobit další, úplné obřízce požadované jejím budoucím manželem, v důsledku čehož čelila nátlaku a výhrůzkám ze strany své rodiny a místních orgánů uplatňujících zvykové právo. RRC rozhodla, že obavy z pronásledování z důvodu příslušnosti této státní příslušnice k sociální skupině žen odmítajících podřídit se mrzačení ženských pohlavních orgánů jsou opodstatněné, neboť jí není poskytována žádná ochrana ze strany úřadů.

⁵² – AUEA, *Report on Female Genital Mutilation/Cutting in Ethiopia*, 12. května 2022, zejména bod 4.2: „Consequences for refusing to undergo FGM“, s. 32. Viz rovněž AUEA, informační zpráva nadepsaná „Protecting women and girls in the asylum procedure“, prosinec 2021, zejména s. 2, a Middelburg, A., a Balta, A., „Female Genital Mutilation/Cutting as a ground for asylum in Europe“, *International Journal of Refugee Law*, 2016, svazek 28, č. 3, Oxford University Press, Oxford, s. 416 až 452.

společenskou normu⁵³, byly považovány za příslušnice skupiny, jež má odlišnou totožnost, ve smyslu směrnice 2011/95⁵⁴, neboť jim hrozí odsouzení ze strany jejich komunity a násilné činy směřující vůči jejich tělesné integritě⁵⁵.

80. Obdobně má UNHCR za to, že afghánské ženy vracějící se z exilu v Evropě, kde mohly přijmout západní normy a hodnoty, které jsou v rozporu s rolemi, které jim přisuzuje společnost, tradice, a dokonce i právní systém jejich země původu, mohou být považovány za příslušnice určité sociální skupiny⁵⁶. V informační zprávě AUEA o Afghánistánu (2023) se jasně uvádí, že pokud si afghánská žena nebo dívka osvojila západní způsob života z důvodu svého chování, citových vztahů, vzhledu, aktivit, názorů, profese a/nebo pobytu v zahraničí, může být považována za osobu porušující zavedené společenské a náboženské normy a hrozí jí domácí násilí, tělesné tresty a jiné formy potrestání, od izolace či stigmatizace až po zločiny ze cti, jež jsou uplatňovány proti ženám obviněným ze zneuctění své rodiny, komunity nebo kmene⁵⁷.

81. Touto velmi specifickou otázkou se v současnosti zabývá Soudní dvůr v rámci žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce ve věci *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Osoby, které si osvojily unijní hodnoty)* (C-646/21), týkající se situace mladých iráckých žen, poté, co byla vzata zpět v podstatě totožná žádost ve věci *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (C-456/21)*, která se týkala mladých afghánských žen⁵⁸.

82. S ohledem na tyto úvahy mám za to, že čl. 10 odst. 1 písm. d) směrnice 2011/95 musí být vykládán v tom smyslu, že státní příslušnice třetí země může být považována za příslušející k „určité společenské vrstvě [sociální skupině]“ z důvodu svého genderu, pokud bylo na základě posouzení skutečností a okolností prokázáno, že kromě svého pohlaví, tedy své identity a statusu ženy, má v zemi původu odlišnou totožnost, jelikož je okolní společností vnímána odlišně z důvodu společenských, právních nebo náboženských norem nebo obyčejů či zvyklostí své země nebo společenství, jehož je členkou. V rámci tohoto posouzení je relevantním faktorem, k němuž musí příslušný vnitrostátní orgán přihlédnout, povaha činů, jež této státní příslušnici podle jejich obav hrozí, pokud bude navrácena do země původu.

⁵³ – Viz například rozsudek CNDA ze dne 29. března 2021, paní T. (č. 20024823 C+), kterým se přiznává status uprchlíka státní příslušnici Pobřeží slonoviny z důvodu jejího útěku z nuceného manželství spojeného s hrozbou zmrzačení pohlavních orgánů.

⁵⁴ – V tomto ohledu, pokud jde o francouzskou judikaturu, viz rozsudek CRR ze dne 15. října 2004, slečna NN. (č. 444000).

⁵⁵ – V této souvislosti UNHCR ve své směrnici k mezinárodní ochraně č. 9: Žádosti o přiznání právního postavení uprchlíka z důvodu sexuální orientace anebo genderové identity ve smyslu článku 1A odst. 2 Úmluvy z roku 1951 a/nebo Protokolu z roku 1967, ze dne 23. října 2012, zveřejněné na adrese <https://www.refworld.org/cgi-bin/tehis/vtx/rwmain/opensslpdf.pdf?reldoc=y&docid=52d8facd4>, uvádí, že „[p]okud se nesouhlas rodiny nebo komunity projevuje například jako hrozba vážného fyzického násilí nebo vraždy ze cti ze strany rodinných příslušníků nebo členů komunity, jedná se jednoznačně o pronásledování“ (bod 23).

⁵⁶ – Viz dokument UNHCR nadepsaný „Submission by the Office of the United Nations High Commissioner for Refugees in case numbers 201701423/1/V2, 201704575/1/V2 and 201700575/1/V2 before the Council of State“ (bod 16).

⁵⁷ – Country Guidance: Afghanistan, leden 2023. V bodě 3.12 této zprávy se výslovně hovoří o mravnostním deliktu „zina“, který zahrnuje veškerá jednání v rozporu s právem šaría, jako je nepovolený sexuální styk, předmanželský sex, cizoložství, která jsou trestána smrtí nebo násilnými činy ve jménu cti, včetně vraždy ze cti, přičemž tyto tresty jsou uplatňovány zejména vůči ženám (s. 74).

⁵⁸ – Viz usnesení předsedy Soudního dvora ze dne 26. října 2021, *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (C-456/21, nezveřejněné, EU:C:2021:901)*. Ve věci C-646/21 vyvstává zejména otázka, zda lze hodnoty a pravidla, které si mladá žena osvojila díky svému dlouhodobému pobytu na území některého členského státu během značné části fáze svého života, ve které se utváří její identita, jakož i její chování, jež přijala za své během tohoto pobytu, považovat za „společnou minulost, kterou nelze změnit“, ve smyslu čl. 10 odst. 1 písm. d) směrnice 2011/95, nebo za „charakteristiku [...], které jsou natolik zásadní pro totožnost nebo svědomí, že daná osoba nemá být nucena, aby se jí zrekla“, ve smyslu tohoto článku.

3. Ke čtvrté předběžné otázce, týkající se prokázání příčinné souvislosti mezi důvodem pronásledování a neexistencí ochrany před pronásledováním (čl. 9 odst. 3 směrnice 2011/95)

83. Podstatou čtvrté předběžné otázky položené předkládajícím soudem Soudnímu dvoru je, zda musí být čl. 9 odst. 3 směrnice 2011/95 vykládán v tom smyslu, že v případě domácího násilí spáchaného nestátním původcem je příslušný vnitrostátní orgán povinen prokázat příčinnou souvislost mezi důvodem pronásledování a neexistencí ochrany ze strany státu nebo stran či organizací ovládajících stát.

84. Úvodem je třeba uvést, že k tomu, aby mohlo být domácí násilí, jež z podstaty věci páchají nestátní původci, považováno za pronásledování ve smyslu čl. 9 odst. 1 směrnice 2011/95, musí příslušný vnitrostátní orgán v souladu s čl. 6 písm. c) této směrnice zohlednit skutečnost, že stát nebo strana či organizace ovládající stát nejsou schopni nebo ochotni poskytnout oběti ochranu.

85. Toto prokázání je zásadní, jelikož schopnost, nebo naopak neschopnost země původu zajistit ochranu před pronásledováním představuje rozhodující skutečnost při posuzování skutkových okolností prováděném při přiznávání, nebo případně při odnímání postavení uprchlíka⁵⁹. Jak jsem totiž uvedl ve svém stanovisku ve věci Bundesrepublik Deutschland (Zachování celistvosti rodiny)⁶⁰, mezinárodní ochrana je náhradní ochranou, která je poskytnuta žadateli tehdy, pokud země původu není schopna nebo ochotna poskytnout mu ochranu před pronásledováním nebo vážnou újmu, které mu hrozí⁶¹, a jeho obavy jsou tedy považovány za opodstatněné.

86. Toto posouzení existence, či neexistence ochrany před pronásledováním nebo vážnou újmu musí být provedeno v souladu s požadavky stanovenými v článku 7 směrnice 2011/95⁶².

87. V článku 7 odst. 1 směrnice jsou zaprvé vymezeny subjekty, které mohou poskytovat tuto ochranu. Ochranu musí poskytovat buď stát, nebo strany nebo organizace ovládající stát nebo podstatnou část území státu. Při posuzování existence takové ochrany se tedy musí příslušný vnitrostátní orgán přesvědčit, že posledně uvedené subjekty jsou nejen schopny, ale zároveň i ochotny chránit žadatele před pronásledováním nebo vážnou újmu, které mu hrozí. To je důležité zejména v případech, kdy je žadatelkou o mezinárodní ochranu žena, která se v případě návratu do země původu obává domácího násilí ze strany své rodiny.

⁵⁹ – Rozsudek ze dne 20. ledna 2021, Secretary of State for the Home Department (C-255/19, EU:C:2021:36, bod 36 a citovaná judikatura). Jak uznal Soudní dvůr, podmínky týkající se obav z pronásledování a ochrany před násilím jsou vzájemně vnitřně spjaté (bod 56 tohoto rozsudku).

⁶⁰ – Věc C-91/20, EU:C:2021:384, bod 82.

⁶¹ – Připomínám, že obdobně jako článek 1 Ženevské úmluvy upravuje i směrnice 2011/95 zásadu subsidiarity mezinárodní ochrany v souvislosti jak s přiznáním, tak s ukončením postavení uprchlíka (článek 11 směrnice 2011/95) nebo jeho vyloučením (čl. 12 odst. 1 směrnice 2011/95). V tomto ohledu viz bod 90 Příručky k postupům a kritériím pro určování právního postavení uprchlíků podle Úmluvy z roku 1951 a Protokolu z roku 1967, UNHCR, Ženeva, 1992. V doktríně viz zejména Hathaway, J. C., a Foster, M., *The law of refugee status*, 2. vydání, Cambridge University Press, Cambridge, 2014, s. 55: „Uprchlícké právo vychází ze základního předpokladu, že pokud je k dispozici vnitrostátní ochrana, má přednost před náhradní mezinárodní ochranou“, jakož i s. 462: „účelem uprchlického práva je poskytnout náhradní ochranu do doby, než bude obnovena nebo zavedena smysluplná vnitrostátní ochrana“, a s. 494 a 495. Viz rovněž Goodwin-Gill, G. S., a McAdam, J., *The refugee in international law*, 3. vydání, Oxford University Press, Oxford, 2007, s. 421: „Neexistence nebo odmítnutí ochrany je hlavní charakteristikou uprchlíka a mezinárodnímu právu tak přísluší nahradit vlastní ochranou tu, kterou země původu není schopna nebo ochotna poskytnout“ (volný překlad). Viz mé stanovisko ve věci Bundesrepublik Deutschland (Zachování celistvosti rodiny) (C-91/20, EU:C:2021:384, bod 82 a poznámka pod čarou 52).

⁶² – Viz rovněž bod 26 odůvodnění směrnice 2011/95.

88. Zadruhé podle znění čl. 7 odst. 2 směrnice 2011/95 musí být ochrana před pronásledováním nebo vážnou újmou účinná a nesmí být pouze dočasná. To znamená, že subjekty poskytující tuto ochranu učiní přiměřené kroky k zabránění pronásledování nebo způsobení vážné újmy⁶³ a žadatel má k této ochraně přístup. Toto ustanovení se týká schopnosti státu, jehož je žadatel státním příslušníkem, zabránit jednáním představujícím pronásledování ve smyslu uvedené směrnice nebo je sankcionovat.

89. Článek 9 odst. 3 směrnice 2011/95 krom toho vyžaduje, aby příslušný vnitrostátní orgán prokázal existenci souvislosti mezi důvody uvedenými v článku 10 této směrnice a pronásledováním ve smyslu čl. 9 odst. 1 uvedené směrnice nebo neexistencí ochrany před takovým jednáním.

90. V takové situaci, jako je situace, o níž se jedná ve věci v původním řízení, tak musí příslušný vnitrostátní orgán posoudit, zda lze prokázat příčinnou souvislost mezi důvody domácího násilí páchaného v rámci rodiny či domácnosti, tedy příslušností k určité sociální skupině na jedné straně, a neexistencí ochrany ze strany orgánů země původu proti takovému jednání ve smyslu článku 7 směrnice 2011/95 na straně druhé.

91. Toto posouzení je nezbytné pro určení, že státní příslušník třetí země je neschopen domáhat se ochrany této země a odůvodnění jejího odmítnutí tak učinit ve smyslu čl. 2 písm. d) směrnice 2011/95 z důvodu neschopnosti nebo neochoty této země zabránit takovému jednání nebo je stíhat a trestat.

92. Takové posouzení může být obzvláště obtížné.

93. Pokud jde o důvody, proč nestátní původci páchají násilí, jsou tvrzení žadatele nutně subjektivní, a ne vždy jsou podložena přímými nebo listinnými důkazy. V tomto ohledu z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že podle agentury DAB „je žadatelka zletilá“ a při uvádění skutečností na podporu své žádosti o mezinárodní ochranu „nevedla, že je pronásledována z důvodu svého genderu“. Takovou žádost však nelze zamítnout z důvodu, že dotýčný státní příslušník třetí země nevedl, že násilné činy, kterým je vystaven v zemi původu, mají souvislost s některým z důvodů uvedených v čl. 2 písm. d) směrnice 2011/95. Z ustálené judikatury totiž vyplývá, že prohlášení žadatele o mezinárodní ochranu jsou pouze výchozím bodem procesu posuzování skutečností a okolností prováděného příslušnými orgány. Tato směrnice sice v článku 4 odst. 1 stanoví, že členské státy mohou pokládat za povinnost žadatele předložit co nejdříve všechny náležitosti potřebné k doložení žádosti o mezinárodní ochranu, avšak totéž ustanovení stanoví, že povinností členského státu je posoudit významné náležitosti žádosti ve spolupráci s žadatelem o mezinárodní ochranu⁶⁴. Mezi relevantními skutečnostmi předloženými k posouzení příslušnými vnitrostátními orgány přitom čl. 4 odst. 2 uvedené směrnice uvádí „důvody podání žádosti o mezinárodní ochranu“, které nutně zahrnují důvod pronásledování, kterému je žadatel údajně vystaven⁶⁵.

⁶³ – Článek 7 odst. 2 míří na opatření přijatá k zabránění jednáním představujícím pronásledování, jakož i na existenci účinného právního systému pro odhalování, stíhání a trestání takových jednání [ve vztahu k čl. 7 odst. 2 směrnice 2004/83, jehož znění je totožné se zněním čl. 7 odst. 2 věty druhé směrnice 2011/95, viz rozsudek ze dne 20. ledna 2021, Secretary of State for the Home Department (C-255/19, EU:C:2021:36, bod 44)].

⁶⁴ – Viz rozsudek ze dne 19. listopadu 2020, Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Vojenská služba a azyl) (C-238/19, EU:C:2020:945, bod 52 a citovaná judikatura).

⁶⁵ – Viz rozsudek ze dne 19. listopadu 2020, Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Vojenská služba a azyl) (C-238/19, EU:C:2020:945, bod 53).

94. Pokud jde o ochranu před pronásledováním nebo vážnou újmu poskytovanou zemí původu, musí příslušný vnitrostátní orgán určit, do jaké míry tato ochrana splňuje požadavky stanovené v článku 7 směrnice 2011/95, zejména zda je tato ochrana účinná.

95. Podle čl. 4 odst. 3 písm. a) směrnice 2011/95 je tento orgán povinen provést posouzení žádosti o mezinárodní ochranu jednotlivě a zohlednit při něm všechny významné skutečnosti týkající se země původu, včetně právních předpisů této země a způsobu jejich uplatňování. Hodnověrnost a soudržnost prohlášení žadatele musí být podle čl. 4 odst. 5 písm. c) této směrnice posuzována s ohledem na dostupné zvláštní i obecné informace o případu žadatele⁶⁶.

96. V této souvislosti AUEA ve své informační zprávě o situaci v Turecku z listopadu 2016⁶⁷ uvádí, že navzdory legislativním reformám zavedeným v Turecku s cílem zajistit rovnost žen a mužů a předcházet různým formám násilí na ženách, včetně domácího násilí⁶⁸, nejsou snahy státních orgánů v boji proti tomuto násilí dostatečné a účinné, pokud jde o přístup obětí k informacím, právní pomoci, podávání stížností a spravedlnosti, jelikož policejní orgány jen zřídkakdy provádějí soudní zákazy nebo ochranná opatření. Není k dispozici ani dostatek podpůrných služeb, jako jsou azylové domy nebo střediska na pomoc obětem určená pro ženy. Pokud jde o „zločiny ze cti“ a domácí násilí, uvádí se v této zprávě, že počet odsouzení je obzvláště nízký, přičemž k páčání většiny těchto trestných činů dochází v konzervativních rodinách v jihovýchodním Turecku. Připomínám, že tato zpráva nezohledňuje odstoupení Turecka od Istanbulské úmluvy během roku 2021⁶⁹.

97. Obdobně zdůrazňuji, že Evropský soud pro lidská práva ve svém rozsudku ve věci M. G. v. Turecko⁷⁰ upozornil na stejnou skutečnost jako v rozsudku Opuz v. Turecko⁷¹ z roku 2009 a v rozsudku Durmaz v. Turecko⁷² z roku 2014, konkrétně na obecnou a diskriminační pasivitu soudů, která již byla konstatována ve věcech vedených proti Turecku v souvislosti s domácím násilím, a na nedostupnost ochranných opatření poskytovaných neprovdaným nebo rozvedeným ženám.

98. S ohledem na tyto skutečnosti mám za to, že čl. 9 odst. 3 směrnice 2011/95 musí být vykládán v tom smyslu, že v případě pronásledování ze strany nestátního původce je příslušný vnitrostátní orgán povinen ověřit na základě individuálního posouzení žádosti o mezinárodní ochranu s přihlédnutím ke všem relevantním skutečnostem týkajícím se země původu, včetně právních a správních předpisů této země a způsobu jejich uplatňování, zda existuje příčinná souvislost mezi důvody těchto násilných činů, tedy příslušností dotyčné státní příslušnice třetí země k určité společenské vrstvě [sociální skupině] na jedné straně, a neexistencí ochrany ze strany orgánů země původu ve smyslu článku 7 této směrnice na druhé straně.

⁶⁶ – Článek 4 odst. 5 písm. c) směrnice 2011/95 zní „[u]platňují-li členské státy zásadu, podle které je povinností žadatele, aby žádost o mezinárodní ochranu zdůvodnil, a nejsou-li jednotlivá prohlášení žadatele doložena písemnými nebo jinými doklady, nevyžadují tato prohlášení důkazy, [pokud] [...] prohlášení žadatele byla shledána souvislými a hodnověrnými a nejsou v rozporu s dostupnými zvláštními i obecnými informacemi o případu žadatele“.

⁶⁷ – Informační zpráva o zemi původu, Turecko, Situace v zemi, zveřejněná na internetové adrese https://coi.euaa.europa.eu/administration/easo/PLib/EASOCOI_Turkey_Nov2016.pdf (bod 5.4.4).

⁶⁸ – Násilí na ženách se přímo či nepřímo věnují různé právní předpisy, například ústava, občanský zákoník a trestní zákoník, jakož i ustanovení pracovního a občanského práva, nicméně nejdůležitějším nástrojem je zákon č. 6284 o ochraně rodiny a prevenci násilí na ženách ze dne 8. března 2012.

⁶⁹ – Viz poznámka pod čarou 6 tohoto stanoviska.

⁷⁰ – Rozsudek ESLP ze dne 22. března 2016 (EC:ECHR:2016:0322JUD000064610, body 96, 97 a 116).

⁷¹ – Rozsudek ESLP ze dne 9. června 2009 (EC:ECHR:2009:0609JUD003340102, bod 198).

⁷² – Rozsudek ESLP ze dne 13. listopadu 2014 (EC:ECHR:2014:1113JUD000362107, bod 65).

B. Podmínky pro přiznání statusu doplňkové ochrany ve smyslu čl. 2 písm. f) směrnice 2011/95

99. Pátou předběžnou otázkou předkládající soud žádá o upřesnění podmínek, jak jsou definovány v čl. 2 písm. f) směrnice 2011/95, pro přiznání doplňkové ochrany státní příslušnici třetí země, které nelze přiznat postavení uprchlíka, avšak které by v případě navrácení do země původu hrozilo, že se stane obětí vraždy ze cti a domácího násilí nebo které hrozí nucený sňatek a stigmatizace.

100. Zmíněný soud se ve své otázce zaměřuje na dva aspekty, které posoudím postupně.

101. První aspekt se týká toho, do jaké míry lze násilné činy, jež této státní příslušnici hrozí, kvalifikovat jako „vážnou újmu“ ve smyslu článku 15 směrnice 2011/95 vzhledem k tomu, že buď vážně ohrožují její život, nebo představují nelidské či ponižující zacházení.

102. Druhý aspekt se týká požadavku, podle kterého dotyčná státní příslušnice třetí země musí být vystavena reálné hrozbě vážné újmy ve smyslu článku 15 směrnice 2011/95 a nemůže nebo z důvodu této hrozby nechce využít ochrany v zemi původu.

1. Ke kvalifikaci násilných činů, které hrozí dotyčné státní příslušnici třetí země, jako „vážné újmy“ ve smyslu článku 15 směrnice 2011/95

103. Podstatou otázky položené předkládajícím soudem Soudnímu dvoru je, zda musí být čl. 2 písm. f) směrnice 2011/95 vykládán v tom smyslu, že v situaci, kdy státní příslušnice třetí země tvrdí, že by v případě svého návratu do své země původu byla vystavena hrozbě, že se stane obětí zločinu ze cti a genderově podmíněného násilí, postačí prokázat existenci reálné hrozby „trestu[] smrti nebo poprav[y]“ ve smyslu čl. 15 písm. a) této směrnice, nebo zda je nutné v rámci celkového posouzení prokázat existenci hrozby „nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestu“ ve smyslu čl. 15 písm. b) uvedené směrnice.

104. Článek 15 směrnice 2011/95 definuje tři druhy „vážné újmy“, jejichž naplnění může vést k přiznání doplňkové ochrany osobě, která ji utrpěla. Patří mezi ně vážná újma definovaná v čl. 15 písm. a) této směrnice (jenž v podstatě odpovídá článku 2 EÚLP a článku 1 Protokolu č. 6 k této úmluvě⁷³) jako „trest smrti nebo poprava“ a újma definovaná v čl. 15 písm. b) směrnice (jenž v podstatě odpovídá článku 3 EÚLP⁷⁴) jako „mučení, nelidské či ponižující zacházení nebo trest“. Jak Soudní dvůr uznal, pojem „vážná újma“ se vztahuje na situace, ve kterých je žadatel o doplňkovou ochranu „vystaven konkrétně nebezpečí újmy určitého druhu“ nebo „konkrétnímu násilí“⁷⁵.

⁷³ – V rámci přípravných prací ke směrnici 2004/83 viz sdělení předsednictví Rady Evropské unie Strategickému výboru pro přistěhovalectví, hranice a azyl ze dne 25. září 2002, 12148/02, zveřejněné na adrese <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12148-2002-INIT/fr/pdf> (s. 5). Směrnice 2011/95 sice zrušila a nahradila směrnicí 2004/83, nicméně tato změna právního předpisu nevedla k žádné změně právního režimu pro přiznávání doplňkové ochrany ani ke změně číslování dotyčných ustanovení. Znění článku 15 směrnice 2011/95 je tak totožné se zněním článku 15 směrnice 2004/83, takže judikatura týkající se posledně uvedeného ustanovení je relevantní pro výklad prvně uvedeného.

⁷⁴ – Viz rozsudek ze dne 17. února 2009, Elgafaji (C-465/07, EU:C:2009:94, bod 28).

⁷⁵ – Viz rozsudek ze dne 10. června 2021, Bundesrepublik Deutschland (Pojem „vážné a individuální ohrožení“) (C-901/19, EU:C:2021:472, body 25 a 26, a citovaná judikatura).

105. Podotýkám, že případy „vážné újmy“, která žadateli o mezinárodní ochranu hrozí, jsou v čl. 15 písm. a) a b) směrnice 2011/95 vyjmenovány alternativně: „a) trest smrti *nebo* poprava *nebo* b) mučení [*nebo*] nelidské či ponižující zacházení *nebo* trest“⁷⁶. Tento výčet odráží vůli unijního normotvůrce pokrýt co nejširší okruh situací, ve kterých musí být státnímu příslušníkovi třetí země poskytnuta mezinárodní ochrana, i když mu bylo odepřeno postavení uprchlíka.

106. Pokud jde o pojem „zločin ze cti“, z prací Rady Evropy vyplývá, že se jím rozumí jakýkoli čin, kdy člen rodiny nebo komunity zabije, zmrzačí, popálí nebo zraní ženu s cílem hájit čest rodiny z důvodu, že žena svou životní volbou, touhou po emancipaci, odmítnutím sňatku nebo svou sexuální orientací porušila kulturní, náboženské nebo obyčejové normy⁷⁷. Pokud tento čin spočívá v usmrcení jiného rodinným příslušníkem nebo členem komunity, lze jej z pohledu čl. 15 písm. a) směrnice 2011/95 považovat za „popravu“.

107. Považuji za podstatné neomezovat pojem „poprava“ jen na činy spáchané státními orgány. Pokud totiž „zločin ze cti“ spočívá v usmrcení osoby, nelze jej kvalifikovat jako „mučení, nelidské či ponižující zacházení nebo trest“ ve smyslu čl. 15 písm. b) směrnice 2011/95 pouze z toho důvodu, že se ho dopustil nestátní původce. Krom toho článek 6 této směrnice stanoví, že původci vážné újmy mohou být i nestátní původci, lze-li prokázat, že stát či strany nebo organizace ovládající stát nejsou schopny nebo ochotny poskytnout ochranu před vážnou újmu. Navíc v souladu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva se článek 2 EÚLP vztahuje na situace, kdy stát nesplnil svůj závazek chránit život jednotlivce, přestože mu byla známa existence skutečného a bezprostředního ohrožení jeho života v důsledku trestných činů třetí osoby. V rozsudku *Opuz v. Turecko*⁷⁸ uvedený soud rozhodl, že stát má povinnost preventivně přijmout praktická opatření na ochranu osoby, která je obětí domácího násilí a kterou lze předem identifikovat jako možný cíl vražedného činu na ochranu cti. Podle zmíněného soudu tudíž článek 2 EÚLP ukládá státu, aby zajistil právo na život zavedením účinných trestněprávních předpisů, které odrazují od páchání trestných činů proti jednotlivci a jsou podloženy mechanismem prosazování práva s cílem jim předcházet, postihovat je a trestat jejich porušování⁷⁹.

108. Za těchto okolností, jakmile příslušný vnitrostátní orgán po celkovém posouzení konkrétních okolností dané věci konstatuje, že dotyčné osobě hrozí usmrcení ve jménu zachování cti její rodiny nebo komunity a že toto nebezpečí je reálné a *opodstatněné* z důvodu neexistence ochrany poskytované orgány její země původu, musí být takový čin kvalifikován jako „poprava“ ve smyslu čl. 15 písm. a) směrnice 2011/95 a může sám o sobě odůvodňovat přiznání statusu doplňkové ochrany, pokud jsou splněny ostatní podmínky stanovené za tímto účelem.

109. K přiznání tohoto statusu není nutné, aby bylo zároveň prokázáno, že dotyčné osobě kromě toho hrozí nebezpečí mučení nebo nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestu ve smyslu čl. 15 písm. b) této směrnice.

⁷⁶ – Kurzivou zvýraznil autor tohoto stanoviska.

⁷⁷ – Viz Rada Evropy, Istanbulská úmluva – Zločiny páchané ve jménu tvrzené „cti“, 2019, a také usnesení 2395 (2021), nadepsané „Posílení boje proti zločinům ‚ze cti‘, přijatá Parlamentním shromážděním Rady Evropy dne 28. září 2021.

⁷⁸ – Rozsudek ESLP ze dne 9. června 2009 (EC:ECHR:2009:0609JUD003340102).

⁷⁹ – Viz body 128 a 129 uvedeného rozsudku. Pokud jde o domácí násilí, viz rovněž rozsudky ESLP ze dne 15. ledna 2009, *Branko Tomašić a další v. Chorvatsko* (CE:ECHR:2009:0115JUD004659806, body 52 a 53), a ze dne 8. července 2021, *Tkheldize v. Gruzie* (CE:ECHR:2021:0708JUD003305617, bod 57).

110. Podotýkám nicméně, že příslušný vnitrostátní orgán musí provést úplné posouzení vážné újmy, která dotyčné hrozí v případě navrácení do země původu⁸⁰. Na jedné straně tato povinnost vyplývá z požadavků článku 4 směrnice 2011/95, podle kterého je příslušný vnitrostátní orgán povinen provést přiměřené a účinné posouzení žádosti o mezinárodní ochranu, aby bylo možné komplexně posoudit potřeby ochrany dotyčné osoby. V tomto ohledu připomínám, že tento orgán již posoudil povahu a rozsah činů, které dotyčné hrozí v zemi původu, v rámci posuzování podmínek pro přiznání postavení uprchlíka. Na druhé straně by toto posouzení mělo umožnit předejít problematickým situacím, kdy by v důsledku neúplného posouzení rizik dotyčná přestala být podle čl. 16 odst. 1 směrnice 2011/95 považována za osobu, která má nárok na doplňkovou ochranu, z důvodu změny okolností v zemi jejího původu a byl by jí tudíž status doplňkové ochrany předčasně odňat⁸¹.

111. Z těchto skutečností vyplývá, že čl. 2 písm. f) a článek 15 směrnice 2011/95 musí být vykládány v tom smyslu, že v situaci, kdy příslušný vnitrostátní orgán na základě komplexního posouzení konkrétních okolností dané věci zjistí, že této státní příslušnici hrozí v případě návratu do země původu nejen usmrcení ve jménu zachování cti její rodiny nebo komunity, ale také mučení nebo nelidské či ponižující zacházení nebo trest jako důsledek domácího násilí nebo jiného genderově podmíněného násilí, je tento orgán povinen kvalifikovat tyto činy jako „vážnou újmu“.

2. K prokázání reálné hrozby vážné újmy ve smyslu čl. 2 písm. f) směrnice 2011/95

112. Podstatou předběžné otázky položené Soudnímu dvoru je, zda má být čl. 2 písm. f) směrnice 2011/95 vykládán v tom smyslu, že v situaci, kdy státní příslušnice třetí země tvrdí, že jí v případě navrácení do země původu hrozí nebezpečí, že se stane obětí zločinu činu ze cti a genderově podmíněného násilí, postačí prokázat, že tato osoba nemůže využít ochrany poskytované touto zemí, nebo zda je nutné prokázat důvody, proč nechce využít tuto ochranu.

113. V tomto ohledu předkládající soud odkazuje na závěry Evropského soudu pro lidská práva v rozsudku N. v. Švédsko⁸², týkající se porušení článku 3 EÚLP v situaci, kdy afghánské státní příslušnici, která žije odděleně od svého manžela a nesplňuje role, které jí přisuzuje společnost, zvyklosti nebo případně právní systém, hrozí v případě navrácení do země původu špatné zacházení, jelikož vzhledem k podmínkám pro přijetí a pobyt v útlucích pro ženy jsou tyto ženy nuceny k návratu do své domácnosti, kde se stávají obětí zneužívání nebo zločinů ze cti.

114. V rámci společného evropského azylového systému doplňuje doplňková ochrana normy týkající se postavení uprchlíka stanovené Ženevskou úmluvou.

⁸⁰ – Připomínám, že genderově podmíněné násilí je jev, který může mít velmi různorodou podobu. Zločiny ze cti mohou mít zejména podobu omezování osobní svobody, únosů, mučení, mrzačení či nucených sňatků, s nimiž může být spojena i ženská obřízka, a domácí násilí se může projevovat nejen fyzickými a sexuálními útoky, ale také psychickým násilím, jež může způsobit fyzickou nebo psychickou újmu, morální utrpení nebo materiální ztrátu (viz Deklarace o základních principech spravedlnosti ohledně obětí trestného činu a ohledně obětí zneužití moci, přijatá rezolucí Valného shromáždění OSN 40/34 ze dne 29. listopadu 1985).

⁸¹ – Ačkoli čl. 16 odst. 2 směrnice 2011/95 ukládá členským státům, aby „přihlíže[ly] [...] k tomu, zda je změna okolností natolik významná a dlouhodobá, že osoba, která má nárok na doplňkovou ochranu, již není vystavena reálnému nebezpečí vážné újmy“.

⁸² – Rozsudek ESLP ze dne 20. července 2010 (CE:ECHR:2010:0720JUD002350509, bod 60).

115. V souladu s čl. 2 písm. f) směrnice 2011/95 se „osobou, která má nárok na doplňkovou ochranu“ rozumí osoba, která nesplňuje podmínky pro uznání za uprchlíka, ale u které existují závažné důvody se domnívat, že pokud by byla navrácena do země původu, byla by vystavena reálné hrozbě, že utrpí vážnou újmu uvedenou v článku 15 této směrnice, přičemž tato osoba nemůže nebo vzhledem ke shora uvedené hrozbě nechce přijmout ochranu dotyčné země.

116. Obdobně jako u definice pojmu „uprchlík“ v čl. 2 písm. d) směrnice 2011/95, která vyžaduje prokázání opodstatněnosti obav žadatele o mezinárodní ochranu z pronásledování v případě návratu do země původu, i v definici pojmu „osoba, která má nárok na doplňkovou ochranu“ stanovené v čl. 2 písm. f) této směrnice je vyžadováno prokázání opodstatněnosti hrozby vážné újmy, které by byl žadatel vystaven v případě návratu do této země. Připomínám, že toto prokázání je nezbytné za účelem určení, že tato osoba nemůže nebo oprávněně odmítá žádat o ochranu v zemi původu, a vyžaduje, aby příslušný vnitrostátní orgán posoudil na základě článku 7 uvedené směrnice, zda je tato země schopna a ochotna předcházet takovým činům, stíhat je a trestat.

117. V tomto ohledu upřesňuji, že požadavky stanovené v tomto článku, pokud jde o povahu a rozsah požadované ochrany, se týkají jak pronásledování, kterému by mohl být žadatel vystaven, tak vážné újmy, která mu hrozí v případě jeho navrácení do země původu. V době, kdy příslušný vnitrostátní orgán posuzuje, zda žadatel splňuje podmínky pro přiznání doplňkové ochrany, si přitom již učinil závěr o tom, zda země původu je, či není schopna poskytnout ochranu požadovanou článkem 7 směrnice 2011/95, jelikož tuto otázku řešil v rámci posouzení podmínek pro přiznání postavení uprchlíka.

118. Z těchto úvah vyplývá, že čl. 2 písm. f) směrnice 2011/95 musí být vykládán v tom smyslu, že v situaci, kdy státní příslušnice třetí země tvrdí, že by v případě navrácení do země původu byla vystavena hrozbě, že se stane obětí trestného činu ze cti a genderově podmíněného násilí, je příslušný vnitrostátní orgán povinen zjistit, zda stát nebo strany či organizace ovládající tento stát poskytují ochranu před takovou vážnou újmu, která splňuje požadavky článku 7 této směrnice, aby určil, zda je tato hrozba opodstatněná.

V. Závěry

119. S ohledem na všechny výše uvedené úvahy navrhuji Soudnímu dvoru, aby na předběžné otázky položené Administrativen sad Sofia-grad (správní soud v Sofii, Bulharsko) odpověděl následovně:

„V situaci, kdy státní příslušnice třetí země žádá o mezinárodní ochranu z důvodu, že se v případě svého navrácení do země původu obává, že se stane obětí trestného činu ze cti nebo nuceného manželství a že bude ve svém domově vystavena domácímu násilí:

1) Článek 2 písm. d) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/95/EU ze dne 13. prosince 2011 o normách, které musí splňovat státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, aby mohli požívat mezinárodní ochrany, o jednotném statusu pro uprchlíky nebo osoby, které mají nárok na doplňkovou ochranu, a o obsahu poskytnuté ochrany

musí být vykládán v tom smyslu, že

podmínky pro přiznání postavení uprchlíka osobě, která se obává, že se v případě návratu do země původu stane obětí genderově podmíněného násilí, musí být posuzovány v souladu s ustanoveními stanovenými za tímto účelem v této směrnici, která musí být vykládána ve světle obecné systematiky a účelu této směrnice a v souladu s Úmluvou Organizace spojených národů o právním postavení uprchlíků, jak vyžaduje čl. 78 odst. 1 SFEU, a nikoli na základě definic obsažených v Úmluvě Organizace spojených národů o odstranění všech forem diskriminace žen a Úmluvě Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí (Istanbulská úmluva), které nejsou ‚příslušnými smlouvami‘ ve smyslu tohoto článku.

Tento výklad musí rovněž ctít práva uznaná Listinou základních práv Evropské unie.

2) Článek 10 odst. 1 písm. d) směrnice 2011/95

musí být vykládán v tom smyslu, že

státní příslušnice třetí země může být považována za příslušející k ‚určité společenské vrstvě [sociální skupině]‘ z důvodu svého genderu, pokud bylo na základě posouzení skutečností a okolností prokázáno, že kromě svého pohlaví, tedy své identity a statusu ženy, má v zemi původu odlišnou totožnost, jelikož je okolní společností vnímána odlišně s ohledem na společenské, právní nebo náboženské normy nebo obyčeje či zvyklosti své země nebo společenství, jehož je členkou. V rámci tohoto posouzení je relevantním faktorem, k němuž musí příslušný vnitrostátní orgán přihlídnout, povaha činů, jež této státní příslušnici podle jejích obav hrozí, pokud bude navrácena do země původu.

3) Článek 9 odst. 3 směrnice 2011/95

musí být vykládán v tom smyslu, že

v případě pronásledování ze strany nestátního původce je příslušný vnitrostátní orgán povinen ověřit na základě individuálního posouzení žádosti o mezinárodní ochranu s přihlédnutím ke všem relevantním skutečnostem týkajícím se země původu, včetně právních a správních předpisů této země a způsobu jejich uplatňování, zda existuje příčinná souvislost jednak mezi důvody těchto násilných činů, tedy příslušností dotyčné státní příslušnice třetí země k určité společenské vrstvě [sociální skupině], a jednak neexistencí ochrany ze strany orgánů země původu ve smyslu článku 7 této směrnice.

4) V rámci posuzování podmínek pro přiznání statusu doplňkové ochrany musí být čl. 2 písm. f) a článek 15 směrnice 2011/95

vykládány v tom smyslu, že

v situaci, kdy příslušný vnitrostátní orgán na základě komplexního posouzení konkrétních okolností dané věci zjistí, že této státní příslušnici hrozí v případě návratu do země původu nejen usmrcení ve jménu zachování cti její rodiny nebo komunity, ale také mučení nebo nelidské či ponižující zacházení nebo trest jako důsledek domácího násilí nebo jiného genderově podmíněného násilí, musí tento orgán kvalifikovat tyto činy jako ‚vážnou újmu‘.

Za účelem určení, zda je tato hrozba opodstatněná, musí příslušný vnitrostátní orgán zjistit, zda orgány státu nebo strany či organizace, které jej ovládají, poskytují ochranu před takovou vážnou újmu splňující požadavky stanovené v článku 7 této směrnice.“